

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

LAPSET ENSIN -KESÄLEIRI

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet leiritoiminnassa

TEKIJÄT: Mervi Kurru
Sannamari Mäkelä

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijät Mervi Kurru ja Sannamari Mäkelä	
Työn nimi Lapset ensin -kesäleiri. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet leiritoiminnassa	
Päiväys 20.11.2017	Sivumäärä/Liitteet 65/6
Ohjaaja Anne Waldén	
Toimeksiantaja Mannerheimin Lastensuojeluliitto / Järvi-Suomen piiri ry	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri ry. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kesäleiri. Lapset ensin -kesäleiri oli suunnattu 6–12-vuotiaille lapsille. Tavoitteena oli selvittää toimeksiantajalle uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden käytettävyyttä leirin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Leiri järjestettiin Vesannon Sompalan leirikuksessa viikonloppuleirinä. Leirillä toteutui myös MLL:n Kaveritoiminta.</p> <p>Toiminnalliseen opinnäytetööhön liittyi tutkimuksellisia elementtejä. Leirille osallistujia osallistettiin leirin suunnitteluun Webropol-kyselyn kautta sekä arviointiin palautelomakkeen avulla. Suunnittelun tueksi toteutettiin teema-haastattelut ja arviointia tehtiin havainnoinnin ja sisältöanalyysin kautta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja eteenkin sen oppimisen osa-alueita hyödynnettiin leirin suunnittelussa ja niiden toteutumista havainnoitiin leirin aikana. Kehittämisen työvälineenä käytettiin laatutähteä. Laatutähti on visuaalinen apuväline, jota voidaan hyödyntää laadukkaan työn suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.</p> <p>Opinnäytetyönä toteutettu kesäleiri antoi toimeksiantajalle lisää tietoa ja näkemyksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden hyödynnettävyydestä niin leiritoiminnassa, kuin muussakin kolmannen sektorin toiminnan suunnittelussa. Opinnäytetyö tuotti kokemuksepäistä tietoa siitä, miten huomioimalla varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sen oppimisen alueet saadaan suunniteltua monipuolinen ja lasten kehitystä tukeva kokonaisuus.</p> <p>Tulevaisuudessa opinnäytetö voi toimia pohjana tutkimukselle, jossa varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueita käytetään kolmannen sektorin toiminnassa vuosikellon tyyppisenä suunnitteluna. Myös erilaisten oppimisympäristöjen ja pedagogisten työskentelytapojen monipuolistaminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti olisi kiinnostava jatkotutkimusaihe. Kohderyhmänä jatkotutkimuksessa voisi olla myös esi- ja peruskouluiikäiset. Tämän ikäisten osallistuttaminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin mahdollistaisi myös pitkäkestoisen tutkimuksen.</p>	
<p>Avainsanat</p> <p>varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, varhaiskasvatus, leiritoiminta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, osallisuus, elämyksellisyys</p>	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Mervi Kurru and Sannamari Mäkelä			
Title of Thesis Children First summer camp. National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care at a camp			
Date	2017-11-20	Pages/Appendices	65/6
Supervisor Anne Waldén			
Client Organisation /Partners The Mannerheim League for Child Welfare / Finnish Lakeland District			
<p>Abstract</p> <p>The client organisation of the thesis was Finnish Lakeland District of the Mannerheim League for Child Welfare. The purpose of the study was to plan, carry out and evaluate Children First summer camp. Children First summer camp was organized for children aged from six to twelve. The goal of the study was to find out how useful the new National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care and its five learning principles are camps. The camp was held in June 2017 at Sompala summer camp in Vesanto. The Friends Programme of Mannerheim League for Child Welfare was implemented at Children First camp as well.</p> <p>The thesis is a functional one with research elements. The study was carried out by sending a Webropol survey to children. Children participated in planning the camp activities and they had an opportunity to give oral and written feedback during the camp. Two theme interviews were conducted and evaluation was made through observations and content analysis. The National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care and its five learning principles were used to plan the camp activities. Those were also observed during the camp. Quality Star, which is a visual tool for planning, implementation and evaluation was used as a development method.</p> <p>The summer camp as part of this Bachelor's thesis provided the client organization additional information and views on the usefulness of the new National Core Curriculum for Early Childhood and Care in the planning of camp activities and other third sector activities. The thesis produced experience-based information on how to use the basics of Core Curriculum for Early Childhood and Care and how its learning principles can be planned to be versatile and support children's development as a whole.</p> <p>In the future, the thesis could serve as a basis for research in which the principles of learning in the National Core Curriculum for Early Childhood and Care are used in the activities of the third sector as an annual cycle type planning. The diversification of different learning environments and pedagogical practices according to the criteria of the National Core Curriculum for Early Childhood and Care, the third sector would be an interesting further research topic. Further studies could include pre-school and elementary school children as a target group. Participation of children of these ages in planning, implementing and evaluating activities would also enable a longer-term study.</p>			
<p>Keywords</p> <p>National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care, early childhood education, camp activities, the Mannerheim League for Child Welfare, participation, experience</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIIITTO KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJANA	8
2.1	Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Järvi-Suomen piiri	9
2.2	Arvot yhteisöjen toiminnassa	10
2.3	Mannerheimin Lastensuojeluliiton arvot ja periaatteet	10
2.4	Kaveritoiminta osana Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiperhetyötä	12
3	VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	13
3.1	Varhaiskasvatuksen tehtävät ja tavoitteet.....	14
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperusta	15
3.3	Laaja-alainen osaaminen ja oppimisen alueet	16
3.4	Varhaiskasvatussuunnitelman ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton arvojen yhtäläisyydet	18
4	OSALLISUUS JA LAPSEN VAIKUTTAMISEN TAIDOT	21
5	ELÄMYKSELLISYYS LAAJA-ALAISEN OSAAMISEN EDISTÄJÄNÄ	24
6	LEIRIN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA KUVAUS	26
6.1	Leirin suunnitteluprosessi	28
6.1.1	Leirin suunnittelu peilattuna laatutähden sakaroihin	29
6.1.2	Haastattelut tiedonkeruumenetelmänä	31
6.1.3	Webropol-kysely ja tulosten analysointi	32
6.2	Lapset ensin -leirin toteutus.....	34
6.3	Leirin toimintojen havainnointi ja kuvaus suhteessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin.....	35
6.3.1	Kielten rikas maailma	35
6.3.2	Ilmaisun monet muodot	37
6.3.3	Minä ja meidän yhteisömme	40
6.3.4	Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	42
6.3.5	Kasvan, liikun, kehityn.....	44
7	LAPSET ENSIN -LEIRIN ARVIOINTI	47
7.1	Oppimisen alueiden toteutumisen arviointi.....	47
7.2	Osallisuuden toteutumisen arviointi	48
7.3	Elämyksellisyys toteutumisen arviointi	49
7.4	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	51

7.5 Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset	53
8 POHDINTA.....	57
LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	61
LIITE 1: WEBROPOL -KYSELY	66
LIITE 2: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO.....	68
LIITE 3: HAVAINNOINTILOMAKE	69
LIITE 4: LEIRIOHJELMA	71
LIITE 5: PEDAGOGINEN SUUNNITTELU.....	74
LIITE 6: PALAUTELOMAKE	77

1 JOHDANTO

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeisiin kuuluu Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Se on kokonaisuus, jonka tavoitteena on nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut. Muutosohjelman toteutuksella pyritään varmistamaan, että kaikkien lasten ja perheiden voimavarat vahvistuvat ja heidän osallisuutensa paranee. Olennaista on myös nykyistä varhaisempi avun ja tuen saanti. (THL 2017a.) Matalan kynnyksen palveluiden toteuttamiseen osallistuvat jatkossa yhä enemmän järjestöt, joilla on asiantuntemusta ja tukimuotoja ja jotka tukevat myös suunniteltua uutta palvelukokonaisuutta.

Opetusneuvos Elisa Helin (2017-02-10) toi Aluehallintoviraston ja Opetushallituksen järjestämässä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja pedagogiikka varhaiskasvatuksessa -koulutuspäivässä esille näkökulman, jossa varhaiskasvatustyötä kolmannella sektorilla toteuttavia, kuten seurakuntia ja järjestöjä, kannustettaisiin perehtymään uuteen Varhaiskasvatuksen perusteisiin. Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää laaja-alaisen osaamisen alueisiin, jotka toimivat viitekehyksenä pedagogisen toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on julkaistu vuonna 2016, ja se otettiin käyttöön elokuussa 2017. Tulevaisuudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden huomioiminen kolmannen sektorin toiminnassa on merkityksellistä, koska näiden toimijoiden osuus kasvaa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) myötä myös varhaiskasvatuksen toimintakentässä.

Opinnäytetyömme sijoittuu kolmannen sektorin eli Mannerheimin Lastensuojeluliiton (jatkossa MLL) ja Kaveritoiminnan kontekstiin. MLL:n Järvi-Suomen piiri ry oli saanut 12 500 euron rahalahjoituksen, jonka käyttö oli kohdennettu kesäleirin järjestämiseksi. Lapset ensin -leiri toteutettiin 9. -11.6.2017 Sompala-seuran omistamassa Sompalan leirikeskuksessa Vesannolla. Leirillä toteutui myös MLL:n järjestämä Kaveritoiminta. Lapsi sai tulla leirille yksin, oman vanhempansa tai muun hänelle tärkeän aikuisen kuten, isovanhemman tai oman tukihenkilön kanssa. Tukihenkilö voi olla MLL:n kautta saatu koulutettu kaveri, tukihenkilö tai perhekummi. MLL:n Lapset ensin -kesäleiri on Järvi-Suomen piirin toimintaa, jolla tuetaan lasten ja heidän perheidensä yhdenvertaista osallistumismahdollisuutta vapaa-ajan toimintaan.

MLL:n järjestämä Kaveritoiminta on liiton piirien organisoimaa sekä ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistoimintaa. Kaveritoiminta antaa vapaaehtoiselle tilaisuuden osallistua lapsen tai nuoren elämään olemalla lapselle luotettava, aikuinen kaveri, jonka kanssa lapsi tai nuori, iältään 4–17-vuotias, voi viettää aikaa yhdessä sovitun tekemisen merkeissä. Toiminnan tavoitteena on parantaa lapsen tai nuoren sekä hänen perheensä elämänhallintaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kaveritoiminnan kautta lapselle tai nuorelle pyritään saamaan apua esimerkiksi yksinäisyyteen tai muihin sosiaalisiin ongelmiin. (MLL 2017a.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen osa-alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä (Ahonen 2017, 162). Nämä oppimisen alueet tarkoittavat opinnäyte-

työssämme viitekehystä Lapset ensin -leirin suunnittelulle ja toteutukselle. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida MLL:n kesäleiri 6–12-vuotiaille lapsille. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden käytettävyyttä leirin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Opinnäytetyönä toteutettu kesäleiri laajentaa MLL:n näkemyksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden hyödynnettävyydestä kolmannen sektorin toiminnassa.

Leiritoiminnan järjestämisestä on saatavilla paljonkin tietoa, mutta leiritoiminnan ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden yhdistämisestä ei tietoa vielä ole. Aihe on siten ajankohtainen ja sillä on uutuusarvoa. Tutkimustietoa leiritoiminnan järjestämisestä olemme löytäneet opinnäytetöistä. Huttunen, Ruhanen ja Talvensaari (2014) kuvaavat opinnäytetyössään ”...ettei siihen vain tule tukkimiehen päitä” leirin järjestämistä ja uuden toimintamallin luomista. Tutustuimme myös Kokkosen ja Peltonen (2015) opinnäytetyöhön ”Kumpi pysyisimme aina yhtä läheisinä ja voisimme puhua kaikesta”. He kuvaavat työssään äiti-tytärleiriä, jonka tarkoituksena oli lisätä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä tukea vanhemman kasvatustietoisuutta osallistavin menetelmin. Anu Leppimanin (2010) väitöskirja Arjen elämyksiä puolestaan analysoi perheleirejä sosiaalisten kokemusten tuottajina.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö ja se on kaksiosainen kokonaisuus. Työmme sisältää toiminnallisen osuuden eli leirin suunnittelun ja toteutuksen sekä raportin eli opinnäytetyöprosessin dokumentoinnin ja arvioinnin. Työmme toiminnallinen osuus on Lapset ensin -kesäleiri, joka on merkityksellinen yksilön, erityisesti osallistuvan lapsen kannalta. Leirin tavoitteena on mahdollistaa erilaisista taustoista tulevien lasten osallistuminen tasavertaisesti elämykselliseen toimintaan, joka ei välttämättä muuten olisi heille mahdollista. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa lasten osallisuutta ja antaa heille kokemuksia ja elämyksiä. Toiminnalliseen opinnäytetyöhömmme liittyy tutkimuksellisia elementtejä. Näitä olivat leirille osallistujien osallistaminen leirin suunnitteluun Webropol-kyselyn avulla (liite 1) sekä teemahaastattelun (liite 2) ja havainnoinnin (liite 3) toteuttaminen. Keskeiset käsitteet opinnäytetyössämme ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, osallisuus ja elämyksellisyys.

Opinnäytetyöprojektissamme toteutuu moniammatillisuus. MLL:n työntekijöiden lisäksi projektimme toteutukseen osallistui Savonia ammattikorkeakoulusta sosionomiryhmä omalla Moniammatillinen hanketyö (Moha) -projektillaan. Opinnäytetyömme vahvistaa omaa tutkimuksellista ja kehittävää työtötä sekä kykyä yhdistää teoreettista tietoa käytännön ilmiöiden tarkasteluun ja kehittämistyöhön. Tässä opinnäytetyön raportissa arvioimme leirin suunnittelua ja toteutumista laatutähden avulla. Laatutähti-työkalun keskeisenä tavoitteena on tasapainoisen kokonaisuuden muodostaminen ja työn kehittäminen sekä laadun tarkkailu koko prosessin ajan. (THL 2013.)

2 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJANA

Konttisen (s.a.) mukaan puhuttaessa sektoreista viitataan yhteiskuntaelämän alueiden järjestäytyneisiin, pysyviksi rakenteiksi vakiintuneisiin toimijoihin. Ensimmäisellä sektorilla tarkoitetaan markkinoiden ja yrityselämän toimijoita ja toisella sektorilla valtiota ja julkista sektoria. Kolmannen sektorin toimijoilla viitataan yleisimmin kansalaisyhteiskunnan järjestöihin ja säätiöihin. Neljäs sektori edustaa perhettä, kotitaloutta tai intiimejä suhteita. Sektorit edustavat suhteellisen itsenäisiä sosiaalisen toiminnan alueita, ja kukin niistä toimii oman erityisen logiikkansa mukaisesti.

Käsite kolmas sektori on peräisin 1960-luvulta Yhdysvalloista. Kolmannen sektorin toimintaa kuvaavat määreet, kuten ei-voittoa tavoitteleva kansalaistoiminta ja vapaaehtoisuus. Kolmannen sektorin organisaatiot vaihtelevat suuresti niin kokonsa kuin toimintojensa puolesta. Näihin organisaatioihin luetaan esimerkiksi naapuruusyhdistykset, urheiluseurat, virkistysyhdistykset, yhdyskuntien paikallisyhdistykset, avustusjärjestöt, kirkot, ammatilliset järjestöt, avustussäätiöt tai erilaiset hyvinvointiorganisaatiot. (Konttinen s.a.)

Knuutisen (2009, 77) mukaan järjestöt, kuten MLL, voivat edistää ehkäisevää lastensuojelua, lasten ja nuorten identiteettityötä sekä lasten kansainvälisesti tunnistettujen oikeuksien toteutumista.

Loma- ja leiritoiminta on yksi esimerkki toiminnasta, jonka avulla järjestöt voivat toteuttaa edellä mainittuja työmuotoja. Identiteettityön edistäminen toteutuu esimerkiksi lasten ja aikuisten kohtaamisissa, joissa aikuiset osallistuvat lasten kasvu- ja kehitysprosesseihin.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tärkeänä lähtökohtana on kumppanuus valtion, kuntien, seurakuntien, järjestöjen ja muiden yksityisten palveluntuottajien kesken. Muutosohjelma koskee siten kaikkien palveluiden kokonaisuutta: neuvolaa, muuta terveydenhuoltoa, lastensuojelua, koulua, varhaiskasvatusta sekä vapaa-ajan palveluita (Sosiaali- ja terveysministeriö s.a.) Pohjois-Savossa LAPE-hankkeen tavoitteena on, että alueen kunnat ja perustettava Pohjois-Savon maakunta sitoutuvat vuoteen 2019 päätöksenteossa ja palveluissa lapsen oikeuksia edistävään toimintakulttuuriin. Tarjottavan tuen painopistettä siirretään korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon. Tavoitteena on lasten ja nuorten sekä monimuotoisten ja -kulttuuristen perheiden yhdenvertaisuuden lisääminen. Lisäksi pyritään eriarvoisuuden vähentämiseen, omien voimavarojen, elämänhallinnan ja osallisuuden sekä kohdatuksi tulemisen kokemusten vahvistamiseen vuoteen 2025 mennessä. Hankekokonaisuudella tavoitellaan myös huomattavia kustannussäästöjä. (Pohjois-Savo 2019, 2017.)

Käytännössä edellä kuvatut laajat muutokset tarkoittavat verkostoitumista ja palveluiden yhteensovittamista. Tavoitteena on kehittää perhekeskustoimintamalli, joka kokoaa pirstaleiset palvelut yhteiseksi kohtaamispaikoiksi ja edistää asiakkaan tarpeiden kohtaamista. Tässä palveluverkostossa ovat mukana myös MLL:n toiminta ja palvelut, yhteistyössä kunta- ja maakuntatoimijoiden kanssa. (THL 2017a.) Pohjois-Savon lapsi- ja perhepalveluiden LAPE-hanke on nimeltään YHDESSÄ! Hankkeen toimenpiteet kohdistuvat erityisesti perhekeskustoimintamallin kehittämiseen, käyttöönottoon ja erityistason sekä vaativamman tason palveluiden kehittämiseen. YHDESSÄ! -hankkeessa MLL:n vastuulla on kehittää perhekeskustoimintamallissa asukasosallisuutta, lapsivaikutusten arviointia sekä

vanhemmuuden ja parisuhteen vahvistamista lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa. (Pohjois-Savo 2019, 2017.) Kuopion kaupungin palvelu- ja hankintaohjelmassa MLL mainitaan kumppaniksi, joka mahdollistaa kiinteän ja laaja-alaisen yhteistyön lasten ja perheiden hyväksi tehtävässä työssä. Kuopion kaupungin tavoitteena on jo useamman vuoden ollut tahto lisätä ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, joiden tuottamisessa kolmannen sektorin roolia jatkossakin vahvistetaan. (Kuopio 2013, 39–42.)

2.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Järvi-Suomen piiri

Poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattoman MLL:n päätehtävänä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Avoimena ja valtakunnallisena kansalaisjärjestönä se edistää lapsen oikeutta hyvään ja onnelliseen lapsuuteen. Järvi-Suomen piiri ry toimii MLL:n piirijärjestönä Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakuntien alueilla. Piirin alueella toimii yli sata paikallisyhdistystä, jotka tarjoavat kaikenikäisille mahdollisuuden osallistua toimintaan. (MLL s.a.)

MLL toimii lasten, nuorten ja perheiden arjen asiantuntijana, vapaaehtoistyön toteuttajana, arjen tuen kehittäjänä sekä yhteiskunnallisena vaikuttajana. Se pyrkii rakentamaan kumppaneidensa kanssa lapsiystävällistä yhteiskuntaa, jossa lapsia ja lapsuutta arvostetaan ja jossa kaikki kantavat vastuuta lasten ja nuorten hyvinvoinnista. MLL toimii lasten oikeuksien puolesta, joiden perustana on YK:n lapsen oikeuksien julistus. Lisäksi järjestö korostaa, että jokaisella lapsella on oikeus onnelliseen lapsuuteen ja oikeus olla lapsi. Lapsen hyvinvointi rakentuu perheen turvallisissa ihmissuhteissa sekä laadukkaissa peruspalveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa, koulussa ja harrastuksissa. Lapsen hyvinvointi rakentuu myös turvallisissa ryhmissä ja ystävyyssuhteissa. (MLL 2014, 4.)

MLL on luonut toiminnalleen pitkän aikavälin Suunta 2024 -strategian. Suunta 2024 -strategiassa määritellään järjestön tehtävä, tahtotila, arvot, periaatteet, toiminta-alueet ja strategian toteutumisen seuranta. MLL:n tahtotila vuonna 2024 on se, että Suomi on lapsiystävällinen yhteiskunta, jossa lapsen etu asetetaan etusijalle ja jossa lapset ja nuoret voivat hyvin. MLL tahtoo olla tulevaisuudessakin lasten, nuorten ja perheiden arjen asiantuntija, luotettava ja ketterä kumppani. Lisäksi se pyrkii olemaan vapaaehtoistyön toteuttaja ja innovatiivinen kehittäjä sekä vahva vaikuttaja. MLL pyrkii tarjoamaan innostavan ja arvostavan osallistumisympäristön vapaaehtoistoiminnalle lasten, nuorten ja perheiden kanssa. (MLL 2014, 4.)

MLL:n Järvi-Suomen piiri ry:n neljä vapaaehtoiskeskusta sijaitsevat Joensuussa, Jyväskylässä, Kuopiossa ja Mikkeliissä. Järvi-Suomen piirin tarkoituksena on edistää ja lisätä lasten, nuorten ja lapsiperheiden perusturvallisuutta, hyvinvointia ja tervettä kehitystä toiminta-alueellaan. (MLL 2017b.) Järvi-Suomen piirin toiminnan lähtökohtana on perheiden tarpeet. Toiminnassa kiinnitetään huomiota erityisesti lapsiperheiden arkeen, sen haasteisiin ja ilon aiheisiin. Toiminnan päämääränä on lisäksi edistää maakuntien lasten hyvinvointia sekä turvallisia elinoloja. Piiri toimii lasten, nuorten ja lapsiperheiden oikeuksien edistäjänä sekä yhteiskunnallisena vaikuttajana. (MLL 2017b.)

2.2 Arvot yhteisöjen toiminnassa

Yhteisöillä ja ryhmillä on yhteisiä arvoja tai yhteinen arvomaailma, johon sisältyy tietynlainen arvojärjestys. Yhteisöt itse määrittävät, millaisille arvoille he antavat hallitsevan aseman. (Puolimatka 2011, 216.) Arvot ovat usein pysyviä päämääriä ja ne määrittävät yhteisön toimintatapoja. Arvojen päämäärät ovat siten tavoiteltavia asioita, asiantiloja ja oloja, jotka yhteisön jäsenet saattavat kokea itsestäänselvyytenä ja joita he omaksuvat osana yhteisön kulttuurista sosialisatiota. (Ihalainen ja Kettunen 2016, 67–68; Juujärvi, Myyry ja Pessa 2007, 49–50.)

Arvotutkija Klaus Helkaman mukaan (Kallunki 2017) arvot ovat kaikkein yleisluontoisimpia ihmisen tavoitteita. Arvot vaikuttavat yksilön asenteisiin ja mielipiteisiin, joko suoraan tai piiloarvoina. Puolimatka toteaa (2011, 306) arvotietoisuuden toimivan yksilölle ja yhteisölle voiman lähteenä. Se mahdollistaa mielekkyyden kokemuksia ja siten ylläpitää motivaatiota ja toimintakykyä. Arvojen ollessa positiivisia ei oikeita tai vääriä arvoja ole olemassa. Arvot voivat olla myös keskenään ristiriidassa, jolloin joudutaan pohtimaan arvovalintoja. Usein tämä tarkoittaa arvojen ja resurssien välistä ristiriitaa, johon liittyy myös poliittinen päätöksenteko. (Ihalainen ja Kettunen 2016, 68; Kallunki 2017.)

Suomessa järjestöjen yhteiskunnallinen arvo ja hyödyllisyys ovat tunnustettua, jo pelkästään niiden lukumäärän ja niissä toimivien ihmisten määrän perusteella. Yhteiskunnassamme arvostetaan hyvinvointia ja toimivan kansalaisyhteiskunnan tuottamat palvelut tuottavat myös asiakkailleen arvoa. Arvojen yhteenlaskettu summa on enemmän, kuin näennäiset kustannukset. Hinnalla ei siten voida kuvata suoraan asioiden arvoa. MLL:n toiminnassaan toteuttamat hyvinvointi-investoinnit ja palvelut tarjoavat asiakkaille positiivisia mahdollisuuksia, jolloin voidaan puhua välinearvoista ja jaetuista arvoista. (Ihalainen ja Kettunen 2016, 67–68; Rouvinen-Wilenius 2016-02-22.)

2.3 Mannerheimin Lastensuojeluliiton arvot ja periaatteet

MLL:n arvot toteutuvat järjestön vastatessa sosiaalihuoltolain mukaisesti yhteiskunnan syrjivistä rakenteista johtuviin haasteisiin (Sosiaalihuoltolaki 2014, § 7). MLL:n kolmivuotissuunnitelmassa todetaan järjestön pyrkivän vahvistamaan lapsenoikeusperustaisuutta eli lasten ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia julkisen vallan päätöksenteossa. MLL pyrkii edistämään myös lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönottoa päätöksenteossa. (MLL 2017c, 3). Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on siten myös yhteisvastuuta, jolloin tietoa tuotetaan, kokemusta välitetään ja sosiaalista hyvinvointia kehitetään yhteistyössä eri tahojen kanssa (Sosiaalihuoltolaki 2014, § 7; Talentia 2017, 23).

MLL esittää arvoikseen lapsen ja lapsuuden arvostuksen, yhteisvastuun, inhimillisyyden sekä yhdenvertaisuuden (MLL 2014, 6). Arvot jakautuvat siten eettisten periaatteiden mukaisesti ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta toteuttaviin ammattieettisiin periaatteisiin.

MLL:n arvot ohjaavat siten koko organisaatiota, yksittäisiä työntekijöitä ja vapaaehtoisia pohtimaan ja toteuttamaan asiakkaan oikeuksia ja työntekijöiden velvollisuuksia. (Talentia 2017, 7–8.)

Kielitoimiston sanakirja määrittelee inhimillisyyden ihmiskuntaan kuuluvaksi, ihmisten muodostamaksi ja ihmiselle ominaiseksi. Inhimillisyyttä on toisen ihmisen ymmärtäminen ja kunnioittaminen sekä lempeä ja sävyisä kohtelu. (Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy, 2017.) Inhimillisyyys kuvaa siten ihmisarvoista elämää, jota yksilöinä arjessa tavoittelemme ja jota maailmanlaajuisilla ihmisoikeuksilla pyritään turvaamaan.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan vertailukelpoisessa tilanteessa olevien ihmisten kohtelua samalla tavalla. Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa (Yhdenvertaisuuslaki 2014, § 1). Erilaiset tilanteet ja hyväksyttävät syyt kuitenkin oikeuttavat ja jopa vaativat erilaista kohtelua. Näitä ovat esimerkiksi lapsille kuuluvat oikeudet: lapsen edun ensisijaisuus, oikeus kehittymiseen, leikkiin ja erityiseen suojeluun. Yhdenvertaisuusperiaate ei siten tarkoita kaikkien ihmisten identtistä kohtelua. (Iivonen 2016.)

Raunio (2011, 121–122) määrittelee Banksia (2006, 6–7) mukaillen arvojen ja periaatteiden eron. Periaatteet ovat arvoja toteuttavia tekoja koskevia yleisiä julkilausumia, jotka on tarkoitettu yleismaailmallisesti sovellettaviksi. Periaatteet eivät välttämättä ohjaa tarkasti työn toimintatapoja, vaan ne ilmaisevat ihanteita ja pyrkimyksiä. Yhteisöjen johtajien tehtävänä on tehdä arvoista totta. Työyhteisöjen jäsenet puolestaan sisäistävät arvot valintoja ohjaaviksi periaateiksi. (Juujärvi ym. 2007, 51.)

Periaatteinaan MLL pitää avoimuutta, iloa, kumppanuutta, osallisuutta sekä arjen arvostusta. Avoimuus tarkoittaa järjestön toiminnassa avoimena toimimisena sekä ymmärrettävänä ja innostavana viestimisenä. Avoimuudella pyritään siihen, että järjestön toimintaan olisi helppoa tulla mukaan ja se olisi helposti lähestyttävää. Ilo näkyy toiminnassa eri-ikäisten yksilöiden ja elämäntilanteiden huomioimisena ja niistä iloitsemisena: yhdessä tekemisen kautta sekä vapaaehtoistoiminnan myötä MLL pyrkii luomaan iloa, osallisuutta sekä luottamusta koko yhteiskuntaan. (MLL 2014, 6–7.)

Kumppanuuden periaate näkyy MLL:n pyrkimyksenä rakentaa lapsiystävällistä yhteiskuntaa eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Kumppaneita ovat perheet, kunnat, valtiovalta sekä lasten, nuorten ja perheiden puolesta toimivat eri järjestöt sekä yritykset ja muut toimijat. Osallisuuteen järjestö pyrkii kohtaamalla toimintaan osallistuvat yksilöt aktiivisina toimijoina ja tekijöinä. Toiminnassa pyritään kuulemaan yksilöiden mielipiteitä sekä huomioimaan heidän näkemyksiään ja hyödyntämään niitä toiminnassa. Lisäksi MLL pyrkii kehittämään lasten, nuorten ja perheiden mahdollisuuksia vaikuttaa, suunnitella, toimia ja osallistua päätöksentekoon omaan elämäänsä ja elinympäristöönsä koskevissa asioissa. (MLL 2014, 6–7.)

2.4 Kaveritoiminta osana Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiperhetyötä

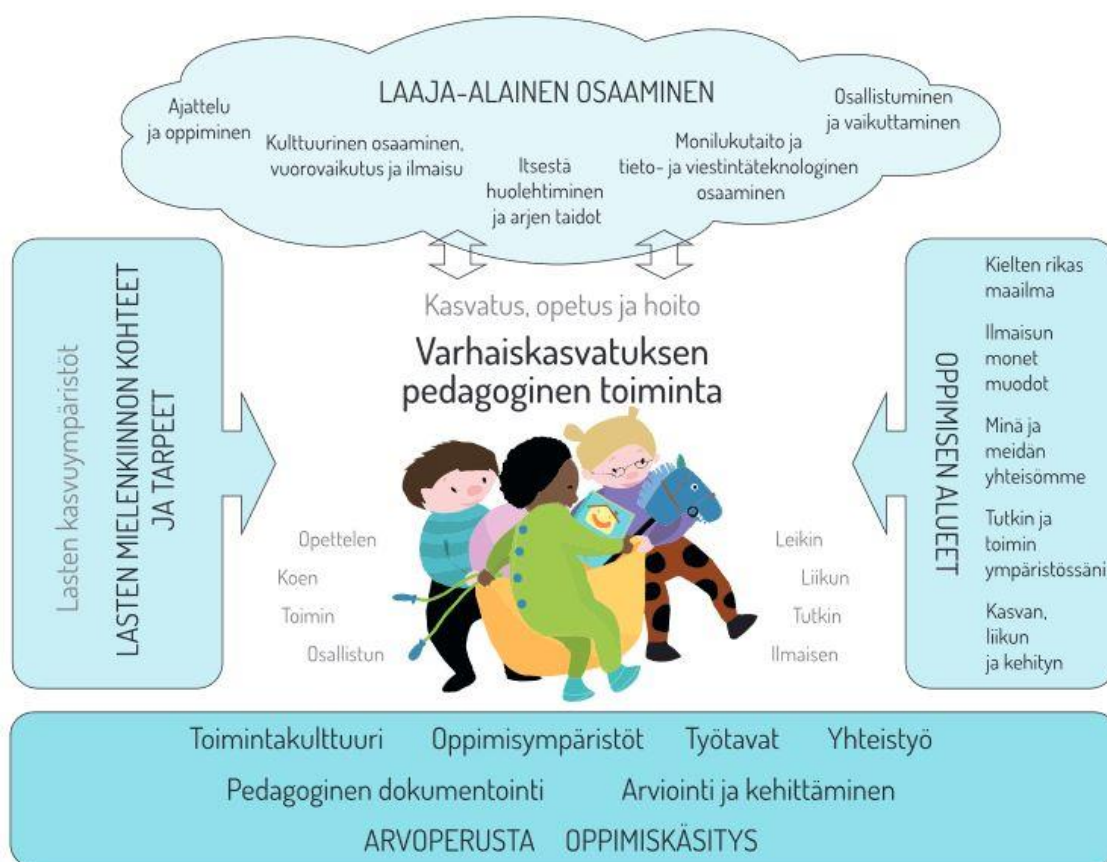
MLL:n Kaveritoiminta tarjoaa vapaaehtoiselle aikuiselle mahdollisuuden osallistua lapsen tai nuoren elämään. Toimintamuotoina ovat Kaveriparitoiminta sekä kerho- ja leiritoiminta. Toiminnan vapaaehtoisten tulee olla 18 vuotta täytäneitä. Mukana toiminnassa voi olla apuohjaajana myös 16 vuotta täyttänyt henkilö. MLL:n työntekijät haastattelevat, valitsevat ja kouluttavat vapaaehtoiset Kaveritoimintaan mukaan haluavat ja tarjoavat heille täydennyskoulutusta, ohjausta ja virkistystä toiminnan aikana. Työntekijä kuuntelee perheen, lapsen ja nuoren toiveita etsiessään vapaaehtoisten joukosta juuri sitä oikeaa aikuista kaveria. Vapaaehtoinen, perhe, lapsi tai nuori sopivat yhdessä, miten usein tapaavat ja mitä tekevät. Pääsääntöisesti vapaaehtoiset tapaavat lasta tai nuorta 1–4 kertaa kuukaudessa noin pari tuntia kerrallaan. (MLL 2017a.)

Kaveritoiminnan tavoitteena Järvi-Suomen piirissä on tuoda 4–17-vuotiaan lapsen ja nuoren elämään aikuinen kaveri, jonka kanssa lapsi voi viettää mukavia yhteisiä hetkiä. Toiminnan tarkoituksena on tuoda yksinäisyyttä tai tuen tarvetta vaativan lapsen ja nuoren elämään mielekästä tekemistä luotettavan aikuisen kanssa. Toiminta on maksutonta ja lapsen oma osallistumishalu ja vanhemman lupa toimintaan riittävät. Osallistumisen toivotaan jatkuvan vähintään vuoden ajan. (MLL 2017a.)

MLL järjestää Kaveritoiminnan lisäksi myös Tukihenkilötoimintaa. Sosiaalihuoltolain mukainen Tukihenkilötoiminta on ammatillisesti ohjattua, vapaaehtoisten toteuttamaa varhaista lastensuojelua ja se tarjoaa apua ja tukea lapsen ja nuoren arkeen. Toiminta on suunnattu 5–17-vuotiaille lapsille, nuorille ja lapsiperheille, jotka tarvitsevat luotettavaa aikuista arkeen rinnalla kulkijaksi. (MLL 2017d.) Tukihenkilötoimintaa järjestetään MLL:n Järvi-Suomen piirissä vain Keski-Suomen alueella. Muualla piirin alueella painottuu kaveritoiminta. Olemme tämän vuoksi tietoisesti jättäneet Tukihenkilötoiminnan osuuden työssämme vähäiseksi ja painottaneet opinnäytetyössämme Kaveritoimintaa. MLL:n Kaveritoiminta on opinnäytetyössämme konteksti leiritoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet hyväksyttiin syksyllä 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain (19.1.1973/36, 8.5.2015/580) perusteella Opetushallituksen antama kolmitasoinen määräys, jonka mukaan valtakunnallinen, paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan, varhaiskasvatusta toteutetaan ja arvioidaan. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (kuva 1). Ohjeistuksen tarkoituksena on turvata varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille yhdenvertaiset edellytykset kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. (Opetushallitus 2016a, 4; Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580, § 1.)

KUVA 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Opetushallitus, s.a.)

Perusteasiakirjassa varhaiskasvatuksen järjestäjällä tarkoitetaan kuntaa, kuntayhtymää tai muuta julkista tai yksityistä palvelun tuottajaa. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. (Opetushallitus 2016a, 4–5; Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580, § 1.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden taustalla ovat vaikuttaneet esimerkiksi muuttuva maailma ja laaja-alainen muuttuva osaaminen. Yhteisöjen monimuotoisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen lisääntyminen vaikuttaa lasten toimintaympäristöihin, jolloin myös kolmannen sektorin toimi-

joiden on vastattava ajan haasteisiin. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen lasten tarpeita vastaavasti. (Opetushallitus 2016b; Opetushallitus 2017a, 9 ja 54.) Suunnitteluvaiheessa Opetushallitus pyysi lausuntoa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteluonnoksesta yhteensä 88 taholta, myös MLL:lta. MLL korosti kannanotossaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen merkitystä ja lapsen oikeuksien täytäntöönpanoa juuri varhaislapsuudessa. (Opetushallitus 2016b, 19–20.)

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja ne laaditaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä. Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat varhaiskasvatuksen henkilöstö yhteistyössä huoltajan kanssa sekä tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot. (Opetushallitus 2016a, 5–6.)

3.1 Varhaiskasvatuksen tehtävät ja tavoitteet

Varhaiskasvatuksen järjestämistä, tehtäviä ja tavoitteita ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja päivähoidosta annettuun asetukseen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Myös sosiaalihuollon säännöksiä, hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta sovelletaan soveltuvin osin varhaiskasvatukseen. Suomen valtio on sitoutunut myös velvoitteisiin, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista. Varhaiskasvatuksen järjestämiseen vaikuttavat siten yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. (Opetushallitus 2016a, 9–10.)

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelumuoto, jonka tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Kaikilla lapsilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä ja tavoitteena on antaa lapsille valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatuksen tulee myös edistää sukupuolten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. (Opetushallitus 2016a, 9–10.)

Eri viranomaisten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee varmistaa, että varhaiskasvatusympäristö on lapselle turvallinen ja terveellinen. Toimintaympäristön tulee olla lapsen oppimista edistävä ja kehittävä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin varmistamiseksi, henkilöstön tehtävänä on toimia yhteisöllisesti lapsen ja hänen vanhemman tai huoltajan kanssa, lapsen edun mukaisesti. Toimintatapojen

tulee olla lasta ja vanhempia kunnioittavia. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välille. (Opetushallitus 2016a, 9–10.)

Varhaiskasvatuslaki (8.5.2015/580, § 1 ja 7a) korostaa pedagogiikan merkitystä ja henkilöstön pedagogista vastuuta. Monipuolinen pedagoginen toiminta, joka perustuu lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön, mahdollistaa lapselle myönteisiä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä ja tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. Lasta tulee ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan sekä toisten ihmisten kunnioittamiseen. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä opittujen tietojen ja taitojen myötä lapsen osallisuus ja aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa vahvistuu. (Opetushallitus 2016a, 9–10.)

Inklusioperiaatteen mukaisesti kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esteettömästi varhaiskasvatukseen tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Henkilöstön tehtävänä on tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen toteuttajien tulee myös aktiivisesti varmistaa lapsen osallisuus ja vaikutusmahdollisuus häntä itseään koskeviin asioihin. (Opetushallitus 2016a, 10.)

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (Opetushallitus 2016a, 13–14.)

Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Lapsuus ei siis ole välivaihe nuoreksi tai aikuiseksi kasvamiselle, vaan on sellaisenaan arvokas ja merkityksellinen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Lapsi on arvokas omana persoonanaan ja hänellä on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. (Opetushallitus 2016a, 13.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee tukea lasten kasvua ihmisyyteen. Elämä, kestävät elämäntavat, ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja ihmisarvon loukkaamattomuus ovat varhaiskasvatuksen keskeisiä arvoja. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on keskustella lasten kanssa totuudesta, hyvydestä, kauneudesta sekä oikeudenmukaisuudesta ja rauhasta. Lapsen inhimillinen pääoma voi parhaimmillaan kasvaa jo varhaisista kokemuksista, hänen ymmärtäessään, ettei kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. (Opetushallitus 2016a, 13.)

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) hyväksyttiin vuonna 1989, ja se astui voimaan Suomessa vuonna 1991. Sen mukaan lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen, ryhmään kuulumiseen, hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on myös oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Lapselle tulee taata hänen oikeutensa ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lapsella on myös oikeus rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan arvoa, joka edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. (Opetushallitus 2016a, 14.)

Varhaiskasvatuslaki (8.5.2015/580, § 2a) edellyttää henkilöstöltä ammatillista, avointa ja kunnioittavaa suhtautumista perheiden monimuotoisuuteen. Tällä luodaan edellytykset hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Yhtenä arvopohjana kuvataan varhaiskasvatuksen tehtävä terveellisen ja kestävän elämäntavan ohjaajana. Henkilöstön tulee tarjota lapselle mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa kestävän elämäntavan periaatteita tunnistetaan ja noudatetaan niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. (Opetushallitus 2016a, 14).

3.3 Laaja-alainen osaaminen ja oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa laaja-alaiselle osaamiselle, joka muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymistä, ja siten edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. (Opetushallitus 2016a, 15–16.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta (kuva 2).

KUVA 2. Laaja-alainen osaaminen (Opetushallitus 2017b.)

Varhaislapsuudesta alkava oppimisen ja osaamisen kehittyminen jatkuu läpi elämän. Suomalaisessa kasvatusta- ja koulutusjärjestelmässä vallitsee yhtenäinen arvoperusta, joka turvaa lapselle ja nuorelle johdonmukaisesti etenevän oppimisen polun. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvatut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat siten jatkumona esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. (Opetushallitus 2016a, 16.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa kuvataan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi (kuvio 1). Oppimisen alueet nivoutuvat toisiinsa ja ohjaavat henkilöstöä pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Aihepiirejä yhdistämällä ja soveltamalla mahdollistuu monipuolinen ja ehytetty pedagoginen toiminta.

KUVIO 1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden viisi oppimisen aluetta

Lasten kanssa toimittaessa eheytytyn pedagogiikan toteutuminen edellyttää asioiden ja ilmiöiden laaja-alaista tarkastelua ja tutkimista. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten osallisuus, heidän mielenkiinnon kohteensa ja eri aihepiireistä nousevat kysymykset. Aihepiirit voivat liittyä esimerkiksi erilaisiin spontaaneihin vuorovaikutustilanteisiin, lastenkulttuurin eri ilmiöihin tai ympäröivään luontoon. (Opetushallitus 2016a, 28.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueet voidaan tulkitä pohjautuvan kasvatuksen kolmeen pedagogiseen perustehtävään: sivistystehtävään, sosialisointitehtävään ja identiteettitehtävään (Siljander 2014, 52). Eheytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa siten pedagogisten perustehtävien toteuttamisen ja konstruktivisen oppimisen.

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristön henkilöstön tehtävänä on suunnitella, toteuttaa ja arvioida pedagogista toimintaa ja siten varmistaa ja edistää eri-ikäisten lasten kehitys ja oppiminen. (Opetushallitus 2016a, 28.) Siljander (2014, 54) määrittelee pedagogisen opetuksen Terhartia (1994) mukaillen, jolloin se kuvaillaan oppimista edistävänä tarkoituksellisenä toimintana, joka on suunnitelmallista ja tietoista, institutionaalisesti organisoitua sekä ammatillista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nojautuvat vahvasti edellä mainittuihin toimintoihin valtakunnallisesti, paikallisesti ja yksilöllisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellä kuvatut oppimisen alueet tarkoittavat opinnäytetyössämme viitekehystä Lapset ensin -leirin suunnittelulle ja toteutukselle. Oppimisen alueet mahdollistivat kokonaisvaltaisen lähestymistavan leirin suunnittelulle, jolloin sisältöjä voitiin eritellä erilaisten toimintojen ja ilmiöiden johdonmukaiseksi jatkumoksi. Lähestymistapaa käytetään opinnäytetyössämme myös Lapset ensin -leirin arvioinnissa, jolloin tulkitsemme oppimisen alueiden ilmentymistä leirin aikana.

3.4 Varhaiskasvatussuunnitelman ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton arvojen yhtäläisyydet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustasta ja MLL:n toiminnan arvoista (taulukko 1) on löydettävissä yhtäläisyyksiä. Vaikka arvoja kuvailevat sanat ovat osittain ulkoiselta ilmasultaan erilaisia, niiden sisältöjen tulkinnoista löytyy paljon samankaltaisuutta. MLL:n periaatteet puolestaan kuvaavat vastaavanlaisia asioita, joita on asetettu myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtäviksi ja tavoitteiksi.

TAULUKKO 1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperusta ja MLL:n arvot ja periaatteet

Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperusta	MLL:n arvot	MLL:n periaatteet
Lapsuuden itseisarvo	Lapsen ja lapsuuden arvostus	Avoimuus
Ihmisenä kasvaminen	Yhteisvastuu	Ilo
Lapsen oikeudet	Inhimillisyys	Kumppanuus
Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus	Yhdenvertaisuus	Osallisuus
Perheiden monimuotoisuus		Arjen arvostus
Terveellinen ja kestävä elämäntapa		

Taulukkoa tarkasteltaessa molempien toimijoiden arvoissa lapsuuden arvostus näkyy ensisijaisena arvona. Kristinuskon pohjalta kehittyneen kulttuurin myötä lapsuuden itseisarvosta on tullut pysyvä päämäärä. Lapsen aseman ja lapsuuden luonteen arvostus ovat globaaleja itseisarvoja, joilla lapselle annetaan täysi ihmisarvo (Puolimatka 2011, 292–293.) Lapsuuden itseisarvoa ei voida siten yhteiskunnassamme sivuuttaa millään muotoa lasten kanssa toimittaessa.

Varhaiskasvatus perustuu sivistyksen arvostukseen, mikä puolestaan ilmenee suhtautumistapoina itseemme ja muihin (Opetushallitus 2016a, 13). Siljander (2014, 35) muotoilee Kantin ja Comeniuksen ajatukset siten, että modernissa pedagogiikassa sivistys tarkoittaa ihmiseksi tulemistä. Kuitenkaan ihmiseksi tuleminen ei toteudu ilman kasvatusta. Ilman inhimillisiä tunteita, ei Puolimatkan mukaan (2011, 347) voida ymmärtää ihmisyyttä. Vasta tunteiden myötä syntyy kokemus oikeudenmukaisuuden velvoittavuudesta. Tähän liittyy myös MLL:n periaatteissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuva osallisuuden vahvistaminen. Lapsen osallisuuden lisääminen edesauttaa myös ymmärryksen kehittymistä yhteisöistä, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä valintojen seurauksista (Opetushallitus 2016a, 20).

Lapsikeskeinen pedagogiikka korostaa aikuisen ja lapsen tasa-arvoisuutta. Tasa-arvo toteutuu lähinnä tunnesuhteen tasolla. Aikuinen voi tietää mikä on lapselle hyväksi, mutta kumpikaan ei voi kuvitella tietävänsä, tuntevansa ja kokevansa toistensa puolesta. (Puolimatka 2011, 311.) MLL:n ja varhaiskasvatusalan toimijat toteuttavat työssään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvon toteutumisesta. Merkityksellistä on huomioida perheiden elämäntilanteet ja moninaisuus. Iivosen (2016) mukaan positiivisella erityiskohtelulla ja erityisillä toimilla parannetaan tiettyjen ryhmien asemaa ja olosuhteita. Esimerkiksi MLL:n toiminnassa positiivinen erityiskohtelu toteutuu yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa oleville lapsille, nuorille ja perheille suunnatuissa palveluissa, kuten Perhekummi, Kaveri- ja Tukihenkilötoiminnassa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda perustaa ekososiaaliselle sivistykselle: ymmärrys ekologisesta kestävyyydestä on edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. (Ope-

tushallitus 2016a, 14.) MLL:n (2017c, 1–3) kolmivuotissuunnitelma kannustaa myös sosiaalisen kestävyyden vahvistamiseen. Kestävyyttä luodaan yhteisvastuulla, joka perustuu esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan, perhekeskustoiminnan kehittämiseen, sukupolvien yhdessä olon edistämiseen, turvallisiin vertaisryhmiin ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntämiseen.

Varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa toimittaessa yhtenäinen arvomaailma luo johdonmukaisuutta tavoitteelliselle toiminnalle. Näin ollen MLL:n arvojen ja periaatteiden sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan ja tavoitteiden mukaisesti sekä laadukkaasti toteutettu toiminta, tuottaa asiakkailleen hyvinvointia. Rouvinen-Wileniuksen (2016-02-22) mukaan myös järjestöjen tehtävien ja roolien hyödyllisyys jäsentyy, mikäli pystytään osoittamaan, että merkityksellinen työ tuottaa arvoa myös asiakkaille.

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristön toiminta perustuu myös yhteistyöhön ja yhteiseen arvomaailmaan huoltajien kanssa. Opinnäytetyöstä olemme tietoisesti rajanneet pois huoltajien osallisuuden ja perhetyön näkökulman. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeisiä muutoksia ovat oppivana yhteisönä toimiminen ja käsitys lapsesta aktiivisena toimijana, oman elämänsä ja oppimisensa jäsentäjänä. Jotta lapsi kykenisi olemaan aktiivinen, se edellyttää osallisuuden toteutumista. (Ahonen 2017, 9.) Osallisuus on siis arvo, joka ohjaa toimintaan ja oppimaan oppimiseen (Ahonen 2017, 67). Opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa olemme toteuttaneet rahoittajan toiveen osallisuuden turvaamisesta kaikille leirille osallistuville lapsille.

4 OSALLISUUS JA LAPSEN VAIKUTTAMISEN TAIDOT

Osallisuuden käsite on laaja ja se voi saada eri käyttöyhteyksissä erilaisia merkityksiä. Osallisuuden käsitteellä tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta päättämisestä ja asioihin vaikuttamisesta sekä tästä kokemuksesta syntyvää sitoutumista. Osallisuus on myös yksilön kokemusta omien kykyjen riittävydestä, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössä. (Parikka-Nihti ja Suomela 2014, 47.)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2017b) puolestaan määrittää osallisuuden tunteeksi, joka syntyy yksilölle, kun hän on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi työn, opiskelun, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Yhteiskuntatasolla osallisuudella tarkoitetaan jokaisen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, toimeentuloon, työhön, asuntoon sekä sosiaalisiin suhteisiin. Kansallisella tasolla osallisuus näkyy puolestaan demokratian perusrakenteena, jolloin yksilöillä on oikeus tasaveroisesti osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä myös yhteiskunnan kehitykseen.

Yksilön elämän kulku sekä erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat osallisuuteen ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Suomen hallituksen ja Euroopan unionin yhtenä tavoitteena on osallisuuden edistäminen. Osallisuuden kokeminen sekä sosiaaliset verkostot ovat suojaavia tekijöitä esimerkiksi yksilön syrjäytymistä tai hyvinvointivajeita vastaan. Osallisuuden vahvistamista pidetään myös keskeisenä keinona torjua köyhyyttä sekä vähentää yksilöiden välistä eriarvoisuutta. (THL 2017b.)

Osallisuuden voi määritellä kolmella ulottuvuudella tai edellytyksellä. Näitä ovat

- riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, taloudellinen osallisuus (HAVING)
- valtaisuus/toimijuus, toiminnallinen osallisuus (ACTING)
- yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys, yhteisöllinen osallisuus (BELONGING).

Jollakin osallistumisen ulottuvuudella oleva vaje voi tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja syrjäytymisriskin lisääntymistä. Useimmiten osallisuuden vähentymiseen tai syrjäytymiseen voi liittyä myös sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä osattomuutta ja eriarvoisuutta. Esimerkiksi heikoksi koettu elämänlaatu lisää osattomuuden kokemuksia. (Raivio ja Karjalainen 2013, 16–17.) Leppiman (2010) kuvaa väitöskirjassa perheleirejä sosiaalisen kokemuksen elämyksenä ja sosiaalisen tuen ympäristönä, joilla voidaan ehkäistä perheiden syrjäytymisriskiä. Leppimanin kehittämä työmalli tuo näkökulmia perhepalveluiden palvelumuotoiluun ja leiripohjaiseen hyvinvointipalveluun. Osallisuuden edistäminen on huomioitava monitasoisesti niin kulttuurissa, käytännöissä, rakenteissa ja strategiatasolla. Yhteiskunnan palveluilla, kuten sosiaali- ja terveystalveilla sekä työllisyyspalveluilla on tärkeä rooli osallisuuden edistämisessä. Myös toimijat eri tasoilla, kuten koulut, järjestöt, harrastusseurat, seurakunnat ja yhdistykset ovat merkittäviä osallisuuden vahvistamisessa. (THL 2017b.)

Myös lapsilla on oikeus osallisuuteen ja tämä on huomioitu YK:n lapsen oikeuksien julistuksessa (1991). Julistus velvoittaa edistämään lasten osallisuutta. Sopimuksen 12. artiklassa todetaan, että

lapsella, joka kykenee muodostamaan oman näkemyksensä, tulee olla mahdollisuus ilmaista vapaasti näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminna joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Tämä artikla on myös perusta kansalliselle lainsäädännölle ja lasten osallisuus on huomioitu useassa Suomen laissa. Perustuslaissa määrätään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731, § 6.) Kuntalain mukaan kaikilla kuntalaisilla ja palvelun käyttäjillä tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. (Kuntalaki 10.4.2015/410, § 22.) Lasten osallisuuden huomioiminen näkyy myös perusopetuslaissa. Siinä säädetään, että opetuksen järjestäjän tulee edistää oppilaiden osallisuutta ja huolehtia, että oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. (Perusopetuslaki 30.12.2013/1267, § 47.) Lisäksi lastensuojelulaki määrää osallisuudesta, että lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 20.)

Myös uusi varhaiskasvatuslaki korostaa lapsen oikeutta osallisuuteen. Sen mukaan lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. (Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580, § 7b.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsen aktiivinen ja vastuullinen vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Lapsella tulee olla luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa sekä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kannustaa lasta oma-aloitteisuuteen. Merkityksellistä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja kuuntelemalla ja vastaamalla heidän tekemiinsä aloitteisiin sekä kannustamalla oma-aloitteisuuteen. (Opetushallitus 2016a, 18.) Kun lasten osallisuus toteutuu, he oppivat ilmaisemaan mielipiteensä, ottamaan vastuuta tai tekemään päätöksiä. Lisäksi lapsilla kehittyy samalla myös oikeudenmukaisuuden, vastuun, kuulumisen ja solidaarisuuden tunteet. (World Vision International 2017.)

Järvinen ja Mikkola (2015, 14) määrittävät lapsen osallisuuden tavoitteiksi seuraavat asiat:

- itsetunnon vahvistaminen
- elämän hallinnan ja mielekkyyden lisääminen
- syrjäytymisen ennaltaehkäisy
- vastuuseen kasvaminen
- lasten elämän kannalta mielekkäiden ratkaisujen toteutuminen
- yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunteen lisääntyminen.

Varhaiskasvatuksessa osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja lisäävät lasten arvostava kohtaaminen. Lasten tulee saada suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintaa yhdessä aikuisten kanssa ja samalla he oppivat vuorovaikutustaitoja, sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä.

Aikuisten tulee huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus. (Opetushallitus 2016a, 18.)

Opinnäytetyössämme osallisuus tarkoittaa lapsen mahdollisuutta vaikuttaa leirin sisältöihin ennen leiriä sekä myös leirin aikana. Osallisuus näkyi suunnittelutyössä leiriläisille suunnatun Webropol-kyselyn muodossa. Kyselyssä lapset saivat osallistua leirin suunnitteluun kertomalla mielipiteitään, toiveitaan ja ajatuksiaan leiriohjelmasta. Osallisuus toteutui myös leirillä lapsilta tulleiden toiveiden ja ehdotusten huomioimisena ja toteuttamisena.

5 ELÄMYKSELLISYYS LAAJA-ALAISEN OSAAMISEN EDISTÄJÄNÄ

Elämyspedagogiikassa elämys käsite liitetään itsetoimintaan ja kokemukseen. Teoreettisista käsitteistä elämyksen katsotaan olevan laajempi käsite ja se liittyy sisältöön ja mieleen. Kokemus käsitettä käytetään puolestaan viitattaessa aistein välittyneisiin havaintoihin. (Kivelä 2010, 52.) Englanninkielinen *experience*-sana ei erota elämystä kokemuksesta. Elämyksen käsite viittaa siten kokemuksen kautta koettuun elämykseen, joka eletään välittöminä tunteina, aistipohjaisina havaintoina ja tietoina. Elämyksen käsite viittaa refleктоimattomaan toimintaan, jolloin elämykset ovat subjektiivisia ja aktiivisia. Merkittävät elämykset edellyttävät kuitenkin elämyksen ja reflektion vuorovaikutusta. (Värynen 2010, 21–24.)

Elämys on pääsääntöisesti yksilöllinen kokemus. Elämyksellisyydestä muodostuu henkilölle itselleen tärkeä kokemus ja se muokkaa siten yksilön käsitystä maailmasta ja itsestään. Elämyksellisyyden kohteet voivat olla monimuotoisia ja ne voivat liittyä ihmisen aikaisempaan sosiaaliseen tai henkilökohtaiseen kokemukseen. Tunne- ja tietopohjaisen elämyksen yhdistyessä, kokemus voi olla ihmisiä yhteen liittävä. (Leppiman 2010, 85; Perttula 2007, 67; Värynen 2010, 22–23.)

Leppiman yhdistää (2010, 84–89) elämyksellisyyteen toiminnallisuuden. Mikäli toiminta on ihmiselle merkityksellistä, se mahdollistaa myös elämyksellisyyden. Tällöin yhdistyvät tajunnallinen ja toiminnallinen ilmiö. Useimmissa tutkimuksissa elämyksellisyys kuvataan positiiviseksi kokemukseksi. Negatiivinen, pelkoa tuottava elämys voidaan kokea Leppimanin mukaan sosiaalisen tuen avulla. Tuolloin onnistuneen kokemuksen tueksi yksilö tarvitsee toisten ihmisten tukea ylittääkseen itsensä.

Elämyksellisyys kytkeytyy myös yksilön liikkeeseen panevaan voimaan ja siten itsensä ylittämiseen (Leppiman 2010, 85). Myös Kivelä (2010, 54) toteaa elämyksellisen kokemuksen toimivan katalysaattorina. Elämyksen ollessa tiedostettu kokemus, se auttaa yksilöä tunnistamaan esimerkiksi omassa olemisessaan tiedostamattomia voimavaroja. Elämys voi siten olla avain yksilön sivistysprosessille, joka rakentuu elämyksellisten kokemusten jatkumoista.

Negatiiviset psyykkiset tai fyysiset oletukset voivat estää itsensä ylittämisen mahdollisuuden. Psyykkiset ilmiöt voivat liittyä esimerkiksi vuorovaikutuksellisiin, sosiaalisten tilanteiden pelkoon. Fyysiset tekijät voivat puolestaan yhdistyä epämiellyttävyyden tunteeseen, uskalluksen puutteeseen ja kivunsietokykyyn. Erilaiset aktiviteetit ja toimintaympäristöt, esimerkiksi leiritoiminnassa, voivat mahdollistaa onnistuneita elämyksiä ja samalla aktivoivat yksilöä etsimään ongelmanratkaisua ja omia uskalluksen rajojaan. (Leppiman 2010, 199–203.)

Elämyksellisyys voi liittyä hyvin arkisiin asioihin, kuten Leppimanin perheleirejä koskeva väitöstutkimus osoittaa. Leiritoiminnan eroavaisuus suhteessa leiriläisen omaan arkielämään on yksi elämyksellisyyttä tuottava tekijä. Kontrasteja syntyy esimerkiksi oman arjen ja leirin aikataulurutiineista, yksinäisyyden ja sosiaalisuuden sekä yksin ja yhdessä tekemisen kokemuksista. Arkinen elämys leirillä voi parhaimmillaan muuttaa yksilön ja perheen mielikuvaa omasta elämänhallinnastaan, jolloin se lisää koherenssia, voimia ja käsitystä itsestään. (Leppiman 2010, 196–199.)

Leiriläisten ryhmäytymiseen ja keskinäiseen vuorovaikutukseen liittyvät toiminnot voivat tuottaa parhaimmillaan elämyksellisiä kokemuksia. Näiden toimintojen merkityksellisyyteen kiinnitimme erityisesti huomiota jo suunnitteluvaiheessa. Leiriohjelmaan suunniteltiin myös erilaisia toimintoja, jotka mahdollistivat itsensä ylittämisen. Elämyksellisyys tarkoittaa opinnäytetyössämme myös leiriohjelman rakenteen erilaisuutta suhteessa leiriläisten arkiseen kesälomapäivään.

Leirin suunnitteluun ja ohjaajien rooleihin kuuluu vastuunotto, jotta elämykselliset kokemukset voivat toteutua heti ensi kohtaamisesta lähtien (Leppiman 2010, 190–191). Jotta kokemuksiin perustuva elämyksellisyys voi toteutua, ohjaajien rooleihin kuuluvat johtajan, tukijan, avustajan, mahdollistajan, innostajan ja palautteen antajan roolit (Toivakka ja Maasola 2011, 43). Ohjaajina kannustimme leiriläisiä omaan, lähinnä luontoon liittyvien ilmiöiden ihmettelyyn ja tutkivaan otteeseen. Lasten oma aktiivisuus ja elämykselliset kokemukset vahvistavat konkreettisesti lapsen omaa ajattelua ja toimintaa.

Elämyksellisyys tarkoittaa opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden suunnittelussa ja toteutuksessa lasten kokemien erilaisten elämysten mahdollistamista leiritoiminnan aikana ja erityisesti Sompalan leirikeskuksen esteettisen ympäristön hyödyntämistä. Sompala-seura ry:n omistama Sompalan leirikeskus sijaitsee Sonkari-järven rannalla Vesannon kunnassa. Sompala on perustettu Korkeelan torpan maille ja toiminta on aloitettu siellä kesällä 1965. Vuosittain Sompalassa järjestetään useita leirejä, joille osallistuu yhteensä noin 1200 henkilöä. Leirikeskuksessa on useita majoittumisvaihtoehtoja, erilaisia saunoja, uimarantoja, nuotiopaikka ja hoidettuja viheralueita. Sompalassa on mahdollisuus täyshoitoon. Ympäristö mahdollistaa irrottautumisen arjesta rauhalliseen, puhtaaseen ja luonnonkauniiseen ympäristöön sekä henkisesti että fyysisesti, neljänä vuodenaikana. (Laakso 2017.)

6 LEIRIN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA KUVAUS

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö, jonka tavoitteena voi olla ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan kehittäminen, ohjeistaminen, järjestäminen tai järjeistäminen. Toteutustapana voi olla kohderyhmän mukaan esimerkiksi kehittämissuunnitelma, tuotos tai projekti. Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapana voi olla myös tilaisuuden tai tapahtuman suunnittelu tai järjestäminen. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2006.)

Toiminnallinen opinnäytetyömme oli kaksiosainen kokonaisuus. Se sisälsi toiminnallisen osuuden eli leirin suunnittelun ja toteutuksen sekä raportin eli opinnäytetyöprosessin dokumentoinnin ja arvioinnin. Toiminnallinen opinnäytetyö pohjaa ammattiteorialle ja sen tuntemukselle. Kehittämisen työvälineenä käytimme laatutähteä (kuvio 2). Tutkiva ote näkyi opinnäytetyöprosessissamme pohtivana ja perustelevana teoreettisena lähestymistapana. Teoreettinen lähestymistapa, eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjasivat työmme tietoperustaa. Tietoperustasta tarkentui työmme viitekehksen rakentuminen, eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käytettävyys kolmannen sektorin toteuttamassa leiritoinnassa.

Laatutähti on visuaalinen apuväline, jota voidaan hyödyntää laadukkaan työn suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Laatutähti on alun perin suunniteltu ehkäisevään päihdetyöhön, mutta se soveltuu myös monenlaiseen muuhunkin kehittämiseen. Laatutähden kriteerit helpottavat työn seuranta ja auttavat hahmottamaan työn kokonaisuutta. Ne toimivat myös työvälineenä ideoiden viemisessä käytäntöön. Laatutähti kuvaa kehittämisen kahdeksaa eri tehtävää ja niiden suhdetta toisiinsa. Laatutähden ytimessä on kaksi tehtävää: tasapainoinen kokonaisuus ja seuranta, joita on pidettävä silmällä koko ajan. (THL 2013.)

Laatutähtiajattelun taustalla on hermeneutiikka. Hermeneuttisen kehän avulla kuvataan ymmärryksen kehittymistä tietystä, tarkasteltavasta ilmiöstä. Kun tutkittavaan aiheeseen tutustutaan, on aiheesta tyypillisesti jonkinlainen ennakkokäsitys. Tätä kutsutaan hermeneuttisessa kehässä esiymmärrykseksi. Esiymmärrys koskee ilmiötä kokonaisuutena ja sen pohjalta ilmiötä aletaan tutkia. Ilmiön yksityiskohtiin syventymällä käsitys ilmiöstä itsestään tarkentuu ja myös mahdollisesti muuttuu. Tätä tarkastelun kiertoa kokonaisuuden ja yksityiskohtien välillä kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi. (Soikkeli ja War-sell 2013, 11.)

KUVIO 2. Laatutähti (THL 2013.)

Laatutähti koostuu kahdeksasta eri tehtävästä, jotka liittyvät työn kehittämiseen. Tähten ytimessä ovat ”Tasapainoinen kokonaisuus” sekä ”Seuranta ja arviointi”. Näitä on tarkkailtava koko prosessin ajan. Laatutähden keskeinen idea on tasapainoisen kokonaisuuden muodostaminen, jolloin työsuunnitelma on johdonmukainen ja toteuttamiskelpoinen. Kehittämistyön olennaiset tehtävät on nimetty selkeästi ja niiden yhteensopivuus on varmistettu. (THL 2013; Soikkeli ja Warsell 2013, 12–13.)

Laatutähden sakaroiden kiertäminen myötäpäivään auttaa suunnittelutyössä ja etenemään johdonmukaisesti vaihe vaiheelta. Sakarat voi halutessaan ottaa käsittelyyn myös toisenlaisessa, kunkin kehittämistyön kannalta sopivassa järjestyksessä. Työn edetessä jokaista sakaraa kannattaa tarkastella suhteessa jokaiseen muuhun sakaraan. (THL 2013.)

Laatutähden ensimmäinen sakara kuvaa kehittämistyön tietoperustaa ja etiikkaa. Kaiken kehittämisen lähtökohtana on tieto aiheesta. Kehittämisen kohteena olevasta ilmiöstä tarvitaan lisäksi tietoa myös sen kohderyhmästä, työmenetelmistä sekä aiheeseen kuuluvista lainsäädännöstä ja linjauksista. Tärkeää työn kehittämisessä on myös tiedostaa toimintaan liittyvät eettiset kysymykset. (Innokylä 2017a; Soikkeli ja Warsell 2013, 17–20.)

Laatutähden toisessa sakarassa painotetaan työn kohdentamista ja suunnittelua. Kehittämistyön tulee perustua tarpeeseen ja sille tulee määritellä kohderyhmä, realistiset tavoitteet sekä keinot niihin pääsemiseksi. Työn toimintaympäristö on määriteltävä huolellisesti, jotta muut kehittämistyöhön osallistuvat voivat ymmärtää, missä ja kuinka työ tehdään. Suunnittelu etenee kehittämistyössä yksityiskohdista kokonaisuuteen. Työtä ohjaa kirjallinen toimintasuunnitelma, josta ilmenevät työn eri vaiheet, aikataulu sekä vastuut. (Innokylä 2017a; Soikkeli ja Warsell 2013, 21–25.)

Kolmas laatutähden sakara painottaa resurssien varmistamista. Kun työn tarpeellisuus on osoitettu tietoperustalla ja työlle on asetettu tavoitteet, on myös osoitettava, että tavoitteet ovat saavutettavissa käytössä olevilla resursseilla. Resursseilla tarkoitetaan esimerkiksi tila- ja välineresursseja, käytössä olevaa rahaa sekä henkilöresursseja ja henkilöstön voimavaroja ja osaamista. (Innokylä 2017a; Soikkeli ja Warsell 2013, 28–29.)

Neljännessä laatutähden sakarassa kuvataan viestinnän, osallisuuden ja yhteistyön merkitystä kehittämisessä. Kehittämistyön kohderyhmän lisäksi on kartoitettava ja nimettävä työtä koskevat sidosryhmät. Myös kohderyhmän mukana olo suunnittelussa ja toiminnassa voi olla merkityksellistä työn kannalta. (Innokylä 2017a; Soikkeli ja Warsell 2013, 28–29.)

Työn toteutus on laatutähden viidennen sakaran tehtävä. Kun aiottu toiminta on toteuttamiskelpoinen, työsuunnitelma voidaan laittaa käytäntöön. Toimeenpanovaiheessa tarkastellaan, toteutuuko toiminnan tavoite, onko se kohderyhmän mielestä mielekäs ja miten tehtyä työsuunnitelmaa voidaan toteutuksessa noudattaa. Toteutuksessa huomioidaan kaksi vaatimusta: toisaalta työsuunnitelmaa on toteutettava suunnitelman mukaisesti mutta toisaalta on oltava valmis tekemään muutoksia ja korjauksia, jos se on välttämätöntä. Poikkeamat ovat tärkeitä perustella ja arvioida. Toteutuksesta kerätään myös tietoa seurantaan ja arviointia varten. (Innokylä 2017a; Soikkeli ja Warsell 2013, 33.)

Laatutähden kuudennessa sakarassa käsitellään kehittämiskohteen uudistamista, levitystä ja vakiinnuttamista. Tässä työn loppuvaiheessa ratkaistaan, jatketaanko, muutetaanko vai lopetetaanko kehittämisen kohteena oleva toiminta. Kehittämistyöstä voidaan ottaa käyttöön se, mikä toimii ja jättää pois se, mikä ei puolestaan toimi. Tietoa työn tuloksista ja kokemuksista jaetaan. Tieto työn tuloksista sekä saadun tiedon levittäminen voivat auttaa projektia jatkumaan. Kehittämistyön loppuraportti on laatutähden mukaan välttämätön. (Innokylä 2017a; Soikkeli ja Warsell 2013, 34.)

6.1 Leirin suunnitteluprosessi

Leirin suunnittelu aloitettiin tammikuussa 2017. Opinnäytetyömme toimeksiantajan edustajana oli MLL:n Järvi-Suomen piiri ry:n koordinaattori Krista Sutinen. Leirin toteuttamista olivat kanssamme suunnittelemassa Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat, jotka suorittivat samalla Moniammatillinen hanketyö (Moha) -opintojaksoa. Opinnäytetyön tekijöinä suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme leiriä yhdessä järjestön edustajan kanssa.

Tapasimme työryhmän kanssa kevään aikana yhteensä seitsemän kertaa. Jokainen tapaaminen dokumentoitiin kirjallisiksi muistioiksi. Kevään aikana esittelimme leirin suunnitteluun ja toteutukseen osallistuville sosionomiopiskelijoille työhömmme liittyvää viitekehystä, varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja laatutähteen perustuvaa työmenetelmää. Näin varmistimme, että yhteinen työmme toteutui yhtenäisessä kontekstissa.

Tapaamisissa suunnittelimme leirin runkoa, sisältöä, turvallisuusohjeistusta ja leiriin kuuluvaa viestintää. Suunnittelupalavereissa jaoimme vastuualueita ryhmän kesken leirin toimintojen suunnittelun

ja toteuttamisen osalta. Erittäin merkittävä osa leirisuunnittelua oli turvallisuussuunnitelman, leirikirjeiden ja kuvauslupien laadinta, joista vastasivat Moha-ryhmän jäsenet, yhdessä MLL:n koordinaattorin kanssa.

Ketolan (2002, 69) mukaan suunnittelussa ohjaajaryhmä tuo esille monipuolisesti ajatuksia ja ideoita leirin sisällöstä. Ideoita pohditaan yhteistyössä ja niistä kootaan toteutettavat toiminnot leirille. Koko suunnitteluprosessin ajan hyödynsimme vastaavaa mallia, jolloin jokaisella oli mahdollisuus tuoda esille ideoiden lisäksi omia ohjauksellisia vahvuuksiaan. Suunnitteluprosessissa toteutuivat myös Ketolan kuvaamat toimivan tiimin kehitysvaiheet. Ryhmän muotoutui (*forming*) kiihkovaiheen (*storming*) kautta yhteishengen löytäneeksi (*norming*) tulokselliseen toimintaan (*performing*) pystyväksi ryhmäksi.

6.1.1 Leirin suunnittelu peilattuna laatutähden sakaroihin

Sovelsimme laatutähteä leirin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa (kuvio 3). Laatutähden kuuden eri sakaran sisällöt näyttäytyivät leirin suunnitteluvaiheessa sekä selkein kokonaisuuksina, sekä toisiinsa luontevasti limittyvinä, että eri järjestyksessä. Visuaalisena apuvälineenä tähden sakarat auttoivat meitä hahmottamaan suunnittelussa huomioitavia yksityiskohtaisia seikkoja, joista kokonaisuus muodostui.

KUVIO 3. Laatutähti Lapset ensin -leirin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa

Leirin suunnittelun tietoperusta koostui ensisijaisesti MLL:n, Kaveritoiminnan ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tuntemuksesta. Opinnäytetyön tekijöinä meillä oli vastuu seurata varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista jo leirin suunnitteluvaiheessa. Tietoperustaa olivat

myös ohjaajien ammatillinen osaaminen, kuten lähihoitajan koulutuksen omaavien hoidolliset ja lääkinnälliset taidot. Lisäksi vahvaa tietoperustaa löytyi jokaiselta omien henkilökohtaisten vahvuuksien kautta, kuten vuorovaikutustaitoja tai liikunnan ja kädentaitojen ohjaustaitoja.

Suunnittelutyötä ohjasivat myös eettiset toimintaperiaatteet. Näitä olivat muun muassa kaikkien ohjaajien allekirjoittamat vaitiolovelvollisuuslomakkeet sekä hankitut rikosrekisteriotteet. Leirille osallistuvien lasten yksityisyyden turvaamiseksi, heidän huoltajiltaan pyydettiin kuvausluvat ja turvallisuuden takaamiseksi kartoitettiin lasten terveydentila erillisen taustatietolomakkeen avulla.

Laatutähden toisen sakaran avulla käsitelimme leirin kohdentamista ja suunnittelua. Kesäleiri oli suunnattu 6 – 12 vuotiaille MLL:n Kaveri- ja Tukihenkilötoiminnassa mukana oleville lapsille ja lapsille, joiden MLL:n koordinaattorit ajattelivat hyötyvän leiristä. Leirille osallistumisella mahdollistettiin erilaisista taustoista tulevien lasten osallistuminen tasavertaisesti elämykselliseen toimintaan. Tavoitteena oli vahvistaa lasten osallisuutta ja antaa heille uusia kokemuksia. Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan alueella kutsun saivat myös Perhekkummitoiminnassa mukana olevat perheet, joissa lasten ikähaarukka osui leirin kohderyhmään. Toiminnassa mukana olevat lapset saivat kutsukirjeen leirille ja pystyivät siten ilmoittautumaan mukaan. Koordinaattorit olivat yhteydessä myös Jyväskylän, Kuopion ja Mikkelin aikuissosiaalityön työntekijöihin, joiden kautta leirille kutsuttiin perheiden lapsia. Leirille kutsuttiin mukaan myös lapsia koulujen yhteistyöverkoston kautta. Näin ollen yleistä markkinointia ei ollut tarpeellista toteuttaa. Leirille osallistujia kutsuttiin koko Järvi-Suomen piiri ry:n alueelta. Osallistujia tuli leirille Etelä-Savon, Keski-Suomen ja Pohjois-Savon maakuntien alueita.

Laatutähden kolmannen sakaran mukaisesti varmistettiin leirin järjestämiseen liittyvät resurssit. Suunnittelussa oli huomioitava leirin budjetti, jonka seurannasta vastasi Krista Sutinen. Saatu lahjoitus mahdollisti 35 lapsen ja 15 aikuisen osallistumisen Lapset ensin -kesäleirille. Krista Sutisen vastuulle kuului myös leirille osallistuvien koordinointi Järvi-Suomen alueelta yhteistyössä eri alueiden koordinaattoreiden kanssa. Resursseissa huomioitavia seikkoja olivat myös ohjaajien määrä suhteessa osallistuviin lapsiin sekä ohjaajien erityisosaamiset. Osaamisresursseja vahvistettiin toukuussa 2017 MLL:n leiriohjaajille järjestämän Kaverikerho- ja -leiritoiminnan koulutuksen kautta.

Laatutähden neljännen sakaran sisältö näyttäytyi suunnittelutyössä voimakkaasti koko prosessin ajan. MLL:n koordinaattorit vastasivat osaltaan viestinnästä niin leirille osallistuvien kuin myös leirin järjestelyihin osallistuvien kanssa. Opinnäytetyöntekijöinä viestittelimme WhatsApp-sovelluksen kautta yhdessä moha-ryhmän kanssa leirisuunnittelun yksityiskohdista. Viestintään kuului myös sähköpostit ja erityisesti palaverimuistiot. Näiden kautta tieto kulki myös mahdollisesti palavereista poissoille.

Työryhmän jäsenet olivat suunnittelutyön aikana yhteydessä eri sidosryhmien edustajien kanssa laatutähden neljännen sakaran mukaisesti. Kevään aikana työryhmä oli useaan otteeseen yhteydessä puhelimitse ja sähköpostin välityksellä Sompalan leirikeskuksen työntekijöihin. Saimme informaatiota heidän hyviksi havaitsemistaan leirikäytännöistä. Toukokuussa osa työryhmästä vieraili leirikeskuk-

sessä. Vierailun myötä saimme konkreettisen kuvan leirin toimintaympäristöstä, mikä helpotti huomattavasti leirin suunnittelun viimeistelyä. Ideoita leiritoimintojen suunnitteluun saimme eri yhteistyötahojen kautta. Työryhmän jäsenet hyödynsivät myös omia sidosryhmiään leirillä tarvittavien konkreettisten välineiden, kuten kuvaohjauksen, liikunta- ja askartelutarvikkeiden hankkimisessa.

6.1.2 Haastattelut tiedonkeruumenetelmänä

Verkostoituneisuus näkyi suunnittelutyössämme tiedonhakuna myös muiden toimijoiden työstä ja kokemuksista. Leirin suunnittelutyön tueksi haastattelimme Kuopion yliopistollisessa keskussairaalassa Foniatrian osastolla työskennellyttä lastenhoitaja Mervi Nanouchea (2017-05-09) ja Kallaveden seurakunnan lapsityönohjaaja Katri Heikkistä (2017-05-08). Molemmilla on pitkä työhistoria ja paljon kokemusta erilaisten leirien järjestämisestä. Näin ollen tietoperusta kasvoi myös eri yhteistyömuotojen kautta.

Teemahaastattelua tiedonkeruumenetelmänä voidaan käyttää kehittämistutkimuksissa, jolloin tutkittavasta ilmiöstä saadaan lisää ymmärrystä. Teemahaastattelussa tutkittavaa ilmiötä voidaan lähestyä siihen vaikuttavista tekijöistä ja elementeistä sekä niiden välisistä suhteista ja prosesseista käsin. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että se etenee yleisestä yksityiseen. (Kananen 2012, 99–102.) Teemahaastattelun aiheeksi valitsimme leirin suunnitteluprosessin (liite 2). Teemahaastatteluihin suunnittelimme aihepiirejä, joiden kautta halusimme syventää tietoperustaamme. Haastattelut perustuivat avoimiin vuorovaikutustilanteisiin ja haastateltavien vastaukset johdattelivat luonteviin lisäkysymyksiin. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Teemahaastatteluaineistojen analyysin teimme lukemalla litteroitua aineistoa ja tiivistämällä niistä olennaiset tiedot suunnitteluprosessin tueksi.

Nanouche painotti etukäteisperehtymisen merkitystä leirille tulevien, erityisen tuen tarpeessa olevien lasten osalta. Lasten yksilölliset tarpeet, esimerkiksi erityisherkkyydet, -vilkkaudet tai muut erityispiirteet, tulisi huomioida ryhmäjakoja ja toimintoja suunniteltaessa. Toiminnot tulisi eriyttää pienryhmiksi, jolloin jokainen leirillä oleva ohjaaja tietää kenestä lapsesta on vastuussa. Nanouchen kannusti myös huomioimaan leirin toimintojen suunnittelussa nousujohteisen kaaren. Osallistuvien lasten mielenkiintoa tulee ylläpitää, jännittävällä ja hieman salaperäisellä leiriohjelman odottelulla.

Heikkinen puolestaan painotti monipuolisen ohjelman merkitystä, varsinkin jos kysymyksessä ei ole johonkin teemaan liittyvä leiri. Tällä tavoin, monipuolisen ohjelman avulla, taataan jokaiselle leiriläiselle mukavaa ja mieleistä tekemistä leirin aikana. Heikkinen korosti myös vapaa-ajan ja omaehtoisen tekemisen merkitystä leirin aikana. Oman ajan määrä riippuu hänen mukaansa kohderyhmästä, mutta on merkityksellistä kuitenkin mahdollistaa se leirillä. Myös Huttunen ym. (2014, 45) painottivat omassa opinnäytetyössään lasten vapaan tekemisen ja leikkimisen tärkeyttä. Heidän mukaansa esimerkiksi vapaalla leikillä on merkitystä lasten vuorovaikutuksen kuin sosiaalisten suhteiden kehitymisessä.

6.1.3 Webropol-kysely ja tulosten analysointi

Leirin suunnittelussa hyödynnettiin leirille valittujen lasten näkemyksiä Webropol-kyselyn avulla, jossa heiltä kysyttiin mielipiteitä ja toiveita esim. leirin aktiviteeteista. Kysely suunnattiin leirille tuleville lapsille yhdessä aikuisen kanssa vastattavaksi. Lasten mielipiteet huomioitiin leirin suunnittelussa ja toteutuksessa, yhdessä moha-ryhmän kanssa. Kyselyn kautta toteutui myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016a, 20) mainitun lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, joka näin vahvistaa heidän osallisuuttaan. Webropol-kyselyllä tuettiin myös lasten viestintäteknologista osaamista ja yhteiskunnallista osallistumista. Kysely tarjosi lapsille aktiivisen ja vastuullisen vaikuttamiskeinon, jolla vahvistettiin hänen omia kehittyviä demokraattisen vaikuttamisen taitoja. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä. (Opetushallitus 2016a, 17–18.)

Kyselyn Webropol-linkki lähetettiin leirille ilmoittautumisen jälkeen lasten vanhemmalle, ja lapsi sai vastata kyselyyn itsenäisesti tai aikuisen avustamana. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata myös paperiversiona. Kysely oli laadittu niin, että lapsen oli helppo vastata siihen ja esittää myös omia mielipiteitään ja toiveitaan leirin ohjelmasta ja toiminnoista. Nämä lasten esittämät toiveet huomioitiin leirin ohjelmaa suunniteltaessa.

Tutkimusstrategialla tarkoitetaan tutkimuksen menetelmällisten ratkaisujen kokonaisuutta, joka ohjaa tutkimuksen menetelmien valintaa ja käyttöä sekä teoreettisella että käytännöllisellä tasolla. (Jyväskylän yliopisto 2014.) Tutkimusstrategiasta voidaan erottaa suppeampana käsitteenä termi tutkimusmetodi. Tutkimusstrategian kuin myös tutkimusmetodienkin valinta riippuu valitusta tutkimustehtävästä tai tutkimuksen ongelmasta. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2013, 132.)

Opinnäytetyömme Webropol-kysely on *survey*-tutkimuksen muoto. *Survey* on englanninkielinen termi ja se tarkoittaa kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joiden avulla aineistoa kerätään standardoidusti joukolta ihmisiä (Hirsjärvi ym. 2013, 193). Kysely on *survey*-tutkimuksen keskeinen menetelmä ja sen avulla kerätään tutkittavasta ilmiöstä aineistoa. Kyselylomaketta käytetään tiedonkeruumenetelmänä kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kyselylomake koostuu tyypillisesti ilmiön muuttujia ja muuttujien ominaisuuksia koskevista kysymyksistä. (Kananen 2012, 122.)

Kyselytutkimuksessa ja sen toteutuksessa voidaan löytää niin etuja kuin heikkouksiakin. Etuna voidaan pitää sitä, että kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voidaan saada suhteellisen helposti mukaan paljon henkilöitä ja kyselyssä voidaan kysyä useita asioita tutkittavasta ilmiöstä. Menetelmä säästää myös tutkimusta tekevien aikaa ja vaivannäköä. Huolellisesti suunniteltu kyselykaavake voidaan käsitellä ja analysoida nopeasti. Etuna voidaan pitää myös sitä, että tutkimuksesta aiheutuvat kustannukset voidaan arvioida etukäteen melko tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Kyselytutkimuksen heikkouksina pidetään sitä, että siitä saatua aineistoa pidetään pinnallisena. On hankala saada varmuutta siitä, miten vakavasti, huolellisesti ja rehellisesti vastaajat ovat kyselyyn

suhtautuneet siihen vastatessaan. Myös kysymysten muodot ja annetut vastausvaihtoehdot ovat ongelmallisia: ovatko vastaajat ymmärtäneet ne niin kuin tutkija on tarkoittanut? Kyselytutkimuksen heikkoutena voidaan pitää myös kyselyyn vastaamattomuutta, jolloin kato voi nousta suureksi. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Kyselytutkimuksen kaavakkeen kysymyksiä voidaan muotoilla monella tavalla. Yleisesti kaavakkeissa käytetään kolmea eri muotoa: avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin eli skaaloihin perustuvia kysymystyyppejä. Avoimissa kysymyksissä esitetään ainoastaan kysymys ja kysymyksen alle jätetään tila vastaukselle. Monivalintakysymykseen tutkija on laatinut vastausvaihtoehdot ja vastaaja merkitsee niistä oman vastausvaihtoehdon. Skaaloihin perustuvassa kysymystyypissä esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee sen, miten vahvasti hän on samaa tai eri mieltä esitetystä väittämästä. (Hirsjärvi ym. 2013, 199–200.)

Myös kyselylomakkeen laadinta vaatii tarkkuutta. Lomakkeen selkeys on tärkeää ja spesifiset kysymykset ovat kyselyssä parempia kuin yleiset kysymykset. Yleisellä tasolla olevaan kysymykseen sisältyy enemmän tulkitsemisen mahdollisuutta kuin tarkasti rajattuun kysymykseen. Myös lyhyet kysymykset ovat parempia kyselykaavakkeessa ja kysymyksiä, joilla on kaksoismerkityksiä, tulee välttää. Kyselykaavaketta laadittaessa on myös huomioitava, ettei vastaajalla välttämättä ole asiasta mielipidettä. Tämän vuoksi kyselyyn tulee tarjota vastausvaihtoehto ”Ei mielipidettä”. Kysymyskaavakkeen kysymysten määrää ja järjestystä tulee pohtia ja harkita. Helposti vastattavat kysymykset sijoitetaan kyselyn alkuun. Kyselyssä tulee myös kiinnittää huomiota sanojen valintaan ja käyttöön. Esimerkiksi ammattikieltä tulee välttää kyselyissä. (Hirsjärvi ym. 2013, 202–203.)

Kyselyä laatiessamme huomioimme ensisijaisesti kohderyhmänä olevat lapset. Kyselyn tuli olla tämän vuoksi visuaalisesti selkeä ja helppolukuinen. Sijoitimme kyselykaavakkeen alkuun helpot monivalintakysymykset. Kyselyn lopussa oli avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat saivat vapaasti kirjoittaa mielipiteensä. Webropol-kysely lähetettiin 29 lapselle. Kyselyyn vastasi 18 lasta, joten vastausprosentiksi muodostui 62 prosenttia. Vastaajista yhdeksän oli tyttöjä ja poikia oli vastaava määrä. Lasten ikäjakauma oli 6–12 vuotta, jolloin keskiarvoksi muodostui 9,5 vuotta. Suurin osa lapsista ilmoitti osallistuvansa leirille yksin. Kyselyyn vastatessaan kuusi lasta tiesi osallistuvansa leirille yhdessä aikuisen kanssa ja neljä ei vielä tiennyt. Lapsista 13 ei ollut osallistunut leireille aikaisemmin. Kutsukirjeissä lähetettiin lapsille myös Sompalan verkkosivuston osoite tutustumista varten. Seitsemän lasta oli ennakoon tutustunut Sompalan sivustoihin.

Kiinnostavimmaksi leiriohjelmaksi lapset valitsivat uimisen, jota kannatti 16 lasta. Toiseksi eniten kannatusta sai saunominen yhdeksällä äänellä ja kolmanneksi sijoittuivat kahdeksalla äänellä metsäinen rastirata ja nuotioilta. Seuraavaksi suosituimmiksi leiritoinninnoiksi sijoittuivat jalkapallo, askartelu, muut pallo- ja ulkopelit, leiriolympialaiset sekä kädentaidot (kankaanpainanta ja kiviaskartelu). Vain kolme lasta kannatti musiikkiin liittyvää toimintaa ja lettipajaa. Kyselyssä mukana olleet tutustumisleikit ja satutelta jäivät vaille kannatusta. Kyselyn avoimeen vastaukseen yksi lapsista oli ehdottanut onkimista.

Kyselyyn vastanneista lapsista kymmenen esitti omia toiveitaan vapaasti kirjoittamalla. Vastauksissa lapset ilmaisivat positiivisia, mielialaan liittyviä odotuksiaan leirin suhteen, kuten hyvää mieltä, mukavia päiviä ja kaunista säätä. Leiriläiset odottivat myös nautintoa tuottavia elämyksiä: hyvää ruokaa, vaahtokarkkien paistamista, valvomista kello kymmeneen saakka ja riittävästi vapaata leikkialueita. Vastauksista ilmeni myös sosiaalisiin vuorovaikutuksiin liittyviä odotuksia, kuten iloista porukkaa, yhdessä tekemistä, paljon ohjelmaa ja ystävällisiä ohjaajia. Toisaalta toivottiin myös, ettei leirillä kiusattaisi ketään. Liikuntaan liittyviä toiminnallisia toiveita olivat pyöräily, koripallo, lentopallo ja tennis. Myös eläimien, kuten koirien ja hevosten läsnäoloa, tai keppihevosharrastuksen huomiointia toivottiin. Toisaalta hyttysiä ei leirille kaivattu.

Webropol-kyselyn vastaukset antoivat meille tärkeää taustatietoa leirille tulevista lapsista. Sukupuoli, ikäjakauma, leirille yksin tuleminen ja kokemattomuus leiritoiminnasta vaikuttivat leiriohjelman suunnitteluun ja majoitus- ja toimintaryhmien kokoonpanoihin. Vastaukset olivat osittain ennakoitavissa ja leirin toimintaympäristössä helposti toteutettavissa. Kaikkiin leiriläisten toiveisiin emme resurssien puitteissa kyenneet vastaamaan. Toisaalta vastaukset antoivat meille arvokasta tietoa siitä, millaista asioista lapset ovat kiinnostuneet ja millaisia odotuksia heillä on.

6.2 Lapset ensin -leirin toteutus

Työn toteutus on laatutähden viides sakara, jolloin leirin hyväksi tehty suunnittelutyö pantiin käyttöön. Leiriä lähdettiin toteuttamaan leiriohjelman mukaisesti (liite 4). Leiriläiset ja ohjaajat oli jaettu MLL:n koordinaattoreiden toimesta majoittumis- sekä toimintaryhmiin. Ryhmäjaossa oli huomioitu lasten ikä, sukupuoli ja mahdolliset erityispiirteet.

Ohjaajien ryhmäjaossa toivoimme toimeksiantajan toteuttavan moniammatillista jaettua asiantuntijuutta, jolloin lääkinällisiä ja hoidollisia taitoja omaavat ohjaajat jakautuivat tasaisesti eri ryhmiin. Opinnäytetyöntekijöinä olimme toivoneet ohjattavaksi kaikki leirin nuorimmat osallistujat. Ohjaajat saivat bussimatalla Sompalaan MLL:n koordinaattorilta ryhmäjaot ja yksilöllistä kirjallisia tietoja lapsista.

Lapset ensin -leirin toimintaryhmiin jakautuminen toteutettiin käyttäen tunnusvärejä. Leppiman toteaa (2011, 153) oman värin toimivan ryhmän jäsenille symbolisena yhdistävänä tekijänä ja tarjoavan mahdollisuuden yhteenkuuluvuuden ja me-hengen saavuttamiselle. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä värejä käytetään yleisesti strukturoimaan toimintaa.

Ohjelman aikataulu pysyi leirin ajan suunnitellussa. Ruokailut, heräämis- ja hiljaisuusajat rytmittivät leirin aikataulua luontevasti. Laatutähden mukaisesti leirin toimintojen toteuttamista ja ennakointia seurattiin ja arvioitiin yhteistyössä MLL:n koordinaattoreiden ja ohjaajien toimesta koko leirin ajan. Ohjaajien pedagogiset taidot ja keskinäinen yhteistyö olivat merkityksellisiä tilanteiden arvioimisessa ja leiritoimintojen joustavassa toteuttamisessa.

Lapset ensin -leirin dokumentointiin vaikutti lapsilta ja heidän huoltajiltaan kerätyt MLL:n periaatteiden mukaiset kuvausluvut. Kuvadokumentoinnissa olennaista oli tuoda esille leirin tunnelmia. Leirillä otettuja kuvia hyödynnettiin myös MLL:n omassa viestinnässä, lähinnä Facebook -päivityksissä. Lisäksi moha-ryhmän opiskelijat toteuttivat omana projektinaan Moniammatilliseen hanketyö -kurssiin liittyvän dokumentoinnin artikkelimuodossa, joka tuli myös MLL:n käyttöön.

6.3 Leirin toimintojen havainnointi ja kuvaus suhteessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin

Arvioidaksemme Lapset ensin -leirin kokonaisuuden tasapainoista toteutusta ja työn seurantaan sekä arviointia päädyimme tarkastelemaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden toteutumista subjektiivisen havainnoinnin avulla. Havaintoanalyysien avulla kuvailemme samalla leirillä toteutuneita toimintoja. Havainnointimenetelmän käyttö oli perusteltua, koska kyseisestä ilmiöstä ei uutuusarvonsa vuoksi ole olemassa tietoa.

Havainnointi on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä, jolla tietoa kerätään. Opinnäytetyössämme päädyimme osallistuvaan havainnointiin. Lapset ensin -kesäleirillä olimme subjektiivisessa, leiriohjaajien roolissa ja fyysisesti läsnä. (Kananen 2012, 94 - 95.) Havainnoinnin avulla voidaan saada suoraa ja välitöntä tietoa yksilöiden tai ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. (Hirsjärvi ym. 2013, 213.) Havainnointi tapahtui myös luonnollisessa toimintaympäristössä, jossa vuorovaikutus oli merkittävässä osassa. Osallistuva havainnointi myös muotoutui vapaasti ja tilannekohtaisesti koko leirin ajan.

Suunnittelimme havainnoinnin tueksi strukturoidun havaintokaavakkeen (liite 4). Havainnoitsijoina meillä oli tiedossa, suunnitellun leiriohjelman perusteella, havainnoinnin kohteet. Toisaalta ennakoitavissa oli, että leiriläisten ja ohjaajien yksilölliset ominaisuudet ja vuorovaikutustaidot vaikuttivat tutkittavien ilmiöiden esiintyvyyteen ja monimuotoisuuteen. Kirjaamisen lisäksi keskustelimme suullisesti tekemistämme havainnoista.

Kanasen mukaan (2012, 116–117) sisältöanalyysissä luokittelu on yksi tapa katsoa aineistoa sisään ja ottaa se haltuun. Sisällön analyysi voi tarkoittaa myös sisällön erittelyä, jolloin tarkastellaan ilmiöiden keskinäisiä kytköksiä. Opinnäytetyössämme sisältöanalyysi on siten aineisto- ja teorialähtöistä, jolloin aineistoa luokiteltiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden viiteen oppimisen alueeseen. Analyysissä emme hakeneet määrällistä tarkastelua, vaan ilmiöiden ja toimintojen limittymistä ja jatkumoa, johon eheytetty pedagoginen toiminta juuri pyrkii.

6.3.1 Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden ensimmäinen kokonaisuus on Kielten rikas maailma. Keskeistä on vahvistaa lasten kielellisiä taitoja ja valmiuksia sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Kielen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. (Opetushallitus 2016a, 28–29.)

Kielten rikas maailma -oppimisen alue näkyi leirin useissa toiminnoissa (kuvio 4). Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuettiin kannustamalla lapsia kommunikoimaan ensisijaisesti toisten lasten kanssa. Leiritoinnissa huomioitiin myös lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta, jolloin heidän aloitteisiinsa vastattiin ja näin myös lasten osallisuus toteutui. Keskeistä oli myös leiriohjaajien sensitiivisyys ja reagointikyky lasten sekä sanalliseen että non-verbaaliin viestintään.

KUVIO 4. Kielten rikas maailma Lapset ensin -leirin toiminnoissa

Kielten rikas maailma -oppimisen alue näkyi leirin alussa yhteisten leirisääntöjen laatimisena (kuva 3). Opinnäytetyöntekijöinä meillä oli vastuu yhteisten leirisääntöjen laatimisen pedagogisesta suunnittelusta sekä toteutuksesta (liite 5). Lapset toivat itse esille, kuinka tärkeää leirin aikana on huomioida esimerkiksi puheenvuorot, ystävällinen puhetyyli ja kiroilemattomuus. Lasten kielellinen ilmaisu oli leirisääntöjä laadittaessa rikasta ja kuvailevaa.

KUVA 3. Sääntöpuu (Mäkelä 2017-06-09.)

Tutustumisleikissä lapset saivat kertoa nimensä sekä asioita, joista pitivät. Lisäksi vuorovaikutustaidot ja kielellinen ilmaisu näyttäytyivät pienryhmien muodostamisessa sekä oman ryhmän nimeämisessä. Lapsilla oli mahdollisuus kirjalliseen ilmaisuun myös padlet-seinän ja leirin lopussa täytetyn palautelomakkeen avulla, jossa he saivat kuvailla leiritunnelmia ja arvioida leirin onnistumista.

Leirillä toteutettiin myös satuhierontahetki (kuva 4). Satuhieronnan aikana lapsille luettiin satua, jota kosketus ja käsillä tehtävät liikkeet havainnollistivat. Tätä niin sanottua kosketuskuvitusta tehtiin lapsen selkään ja käsivarsiin. Satuhierontahetkessä mahdollistettiin eläytyminen tarinaan sekä rauhoittuminen ennen nukkumanmenoa.

KUVA 4. Satuhierontaa (Mäkelä 2017-06-09.)

Leirille osallistui useita erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia, kuten dysfaatikoita sekä ADHD-diagnoosin saaneita. Huomioimme heidät esittämällä leirin päiväohjelman kuvaohjauskorttien avulla. Eri-tyistuen tarpeessa oleville lapsille käytimme kuvailevaa ja tarkkaa kieltä erilaisissa henkilökohtaisissa ohjaustilanteissa. Huomioitavaa kielenkehityksen kannalta oli, että lapset olivat eri-ikäisiä sekä erilaisessa kielen kehityksen vaiheissa. Lisäksi mukana oli monikulttuurisista perheistä tulleita lapsia, joiden kotikieli oli jokin muu kuin suomen kieli.

6.3.2 Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toisena kokonaisuutena on Ilmaisun monet muodot -oppimisen alue. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuva. Erilaiset ilmaisun muodot lisäävät myös lapsen valmiuksia ymmär-

tää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Lapsen ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky tutkia, tulkita ja luoda merkityksiä sekä kyky kuvitella ja luoda mielikuvia ovat keskeisiä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. (Opetushallitus 2016a, 30.)

Kulttuuri, jossa lapsi elää, on tärkeä osa hänen identiteettiään. Erilaiset taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Lapset oppivat ymmärtämään samalla taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa. (Opetushallitus 2016a, 30.) Taiteellisen ilmaisun avulla lapsi harjaannuttaa tunteiden näkyväksi tekemistä. Ohjaajan tehtävänä on luoda esteettisiä ja innostavia oppimisympäristöjä ja panostaa monipuolisiin ja laadukkaisiin virikkeisiin ja välineisiin. (MLL 2017e, 20.)

Ilmaisun monet muodot -oppimisalue näyttäytyi leiritoiminnassa kokonaisvaltaisena, ilmaisun eri muotojen luovana yhdistelemisenä (kuvio 5). Leirin toimintoja oli ennalta suunniteltu, mutta myös spontaaniudelle jätettiin tilaa. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua pyrittiin leirin aikana tukemaan ja lasten toiveille yhteisistä luovista toiminnoista annettiin aikaa ja tilaa.

KUVIO 5. Ilmaisun monet muodot Lapset ensin -leirin toiminnoissa

Leirillä Ilmaisun monet muodot -oppimisen alue näkyi kuvallisena, sanallisena, kehollisena ja musiikillisena ilmaisuna. Kuvallista ilmaisua toteutettiin nimikylteissä, yhteisen leirisääntöpuun toteutuksessa, leirilipun maalaamisessa, Fimo-massa muotoilussa sekä leirikassin toteutuksessa (kuva 5). Leirillä mahdollistettiin kuvallinen ilmaisu myös luomalla koko leirin ajaksi vapaamuotoisen askartelun ja piirtämisen työpiste. Musiikillinen ilmaisu toteutui leirinuotiolla yhteislauluina.

KUVA 5. Leirikassi (Mäkelä 2017-06-10.)

Kuvallisen ilmaisun monet muodot näyttäytyivät Fimo-massan muotoilussa suunnittelutaitoina, luovina ongelmanratkaisuina sekä massan muotoiluun liittyviin rakenteisiin, välineisiin ja tekniikoihin tutustumisena (kuva 6). Lapset saivat kokemuksen ja oivaltamisen iloa, jolloin heidän oma luovuus ja kädenjälki näkyivät konkreettisina tuotoksina. Fimo-massa muotoilun pedagoginen suunnittelu sekä toteutus olivat meidän opinnäytetyöntekijöiden vastuulla (liite 5).

KUVA 6. Fimo-massan muotoilua. (Mäkelä 2017-06-10.)

6.3.3 Minä ja meidän yhteisömme

Kolmannessa oppimisen alueessa Minä ja meidän yhteisömme tavoitteena on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Oppimisen alue sisältää eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmat. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue liittyy erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajattelun ja oppimisen laaja-alaiseen osaamiseen. (Opetushallitus 2016a, 31.)

Lapsen laaja-alainen osaaminen muodostuu eettisen pohdinnan, tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Lapsen eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla hänen kanssaan eri tilanteissa esiintyviä tai lasta askarruttavia eettisiä kysymyksiä. (Opetushallitus 2016a, 15 ja 31.) Eettisen ajattelun avulla vahvistetaan lasten turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Eettistä ajattelua voidaan vahvistaa pohtimalla lasten kanssa muun muassa ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita. (Ahonen 2017, 223.)

Kolmannen oppimisen alueen teemat näkyivät jo leiritoiminnan suunnittelu- ja palautteenkeruu vaiheessa (kuvio 6). Webropol- ja palautekysely mahdollistivat lapsille kuulluksi tulemisen sekä osallisuuden leirin sisällön suunnitteluun ja arviointiin. Palautelomakkeessa lapset saivat arvioida omia, leirin aikaisia subjektiivisia ja yhteisöllisiä kokemuksiaan.

KUVIO 6. Minä ja meidän yhteisömme Lapset ensin -leirin toiminnoissa

Minä ja meidän yhteisömme -alueeseen kuuluva eettisen ajattelun teemat näkyivät leirisääntöjen laadinnassa sekä ryhmäytymisleikeissä. Lasten kanssa pohdittiin leirisääntöjen perusteita, oikean ja väärän toiminnan erottamista. Lapset toivat itse esille toiveen suvaitsevaisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta toisia kohtaan leirin aikana. Eettisyys näkyi leirillä myös monikulttuurisuuden ja erilaisuuden hyväksymisenä ja moninaisuutta kunnioittavana ilmapiirinä ja yhdenvertaisuutena (kuva 7).

KUVA 7. Yhteisiä hetkiä veden äärellä (Mäkelä 2017-06-10.)

Leirin yhteisöllisyyttä tuettiin ryhmäytymisleikkien ja yhteisten toimintojen kautta. Lapset saivat leirin aikana kokea koko leirijoukon yhteisiä hetkiä kuin myös oman pienryhmän toimintaa. Ryhmämuotoisia toimintoja olivat kaikki pajatyypiset toiminnot, kuten kauneudenhoitopiste ja lennokkipaja. Kaikille yhteisiä hetkiä olivat esimerkiksi lipunnosto- ja lasku, yhteiset ulkopelihetket sekä uiminen ja saunominen. Lipunnosto, nuotioilta (kuva 8) ja kokemus savusaunassa saunomisesta liittyivät myös kulttuuriperinnön vaalimiseen. Näistä traditioista ja niihin liittyvistä tavoista keskusteltiin lasten kanssa.

KUVA 8. Nuotioilta (Mäkelä 2017-06-10.)

Minä ja meidän yhteisömme -oppimisalueeseen liittyy lasten elinpiirin laajeneminen. Tämä näkyi leirillä niin, että suurin osa lapsista osallistui ensimmäistä kertaa leirille yksin, ilman huoltajaa. Leiri mahdollisti lasten vuorovaikutustaitojen laajenemisen ja antoi siten lapsille valmiuksia laajentaa sosiaalista verkostoaan. Leirin aikana syntyi uusia ystävyys-suhteita ja tämä todentui yhteystietojen vaihtamisena ja leirin jälkeen tapahtuvien tapaamisten sopimisena.

Kaveritoiminta edistää varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittua Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen aluetta. Kaveritoiminta tukee osaltaan lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. (Opetushallitus 2016a, 31.) Lisäksi kanssakäyminen eri-ikäisten ihmisten kanssa antaa lapselle ja nuorelle valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta (kuva 9).

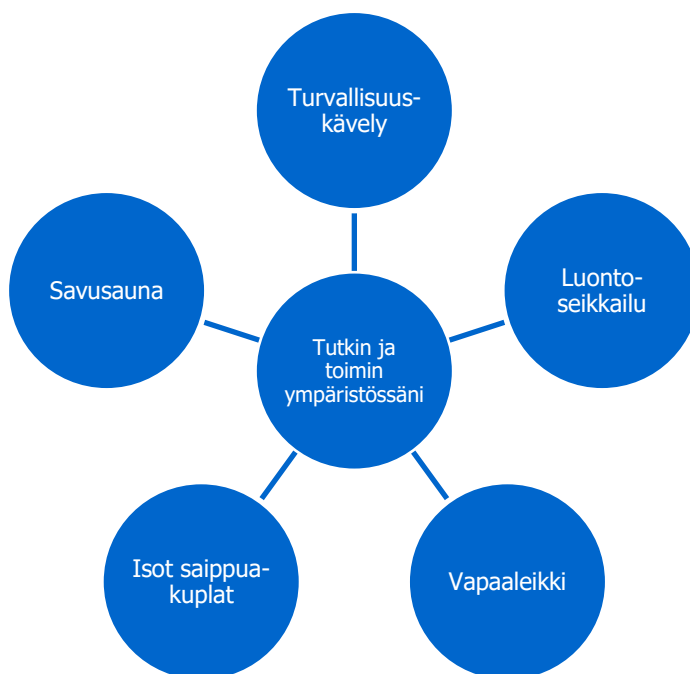
KUVA 9. Kaveritoimintaa leirillä (Mäkelä 2017-06-10.)

6.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Tutkin ja toimin ympäristössäni -alueessa määritellään varhaiskasvatuksen tehtäväksi antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää omaa ympäristöään. Lapsia tulee ohjata tutkimaan ja toimimaan luonnossa sekä rakennetussa ympäristössä. Lasten matemaattisen ajattelun kehittäminen leikinomaisen toiminnan myötä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. (Opetushallitus 2016a, 32–33.)

Tähän oppimisen osa-alueeseen liittyy myös ympäristökasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelman arvo-perustaan kuuluva kestävä elämäntapa liittyy lapsen ohjaamiseen kohti luontosuhteen vahvistamista sekä hänen ohjaamista vastuulliseen toimintaan ympäristössään. Ympäröivä lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat lapselle sekä oppimisen kohteita, että oppimisen ympäristöjä. Ympäristökasvatus sisältää siten kolme ulottuvuutta: oppimisen ympäristössä, oppimisen ympäristöstä sekä toimimisen ympäristön puolesta. (Opetushallitus 2016a, 33.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni kokonaisuus oli koko leirin yksi merkittävimmistä oppimisen osa-alueista (kuvio 7). Sompalan leirikeskuksen ympäristö ja sijainti luonnon keskellä antoi lapsille runsaasti luontoon liittyviä elämyksiä. Leirin alussa tutustuimme yhdessä lasten kanssa Sompalan leirikeskuksen alueeseen. Tämän turvakävelyn aikana sovimme yhteisesti leirin käytössä olevista alueista kaikkien turvallisuuden takaamiseksi.

KUVIO 7. Tutkin ja toimin ympäristössäni Lapset ensin -leirin toiminnoissa

Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alue näkyi vahvimmin leirillä järjestetyssä luontoseikkailussa. Luontoseikkailun suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi moha-ryhmä. Luontoseikkailun rasteilla lapset opettelivat havainnoimaan luonnon ilmiöitä ja heidän kanssaan opeteltiin niihin liittyviä käsitteitä kuten kasvi- ja eläinlajien tunnistamista (kuva 10). Luontoseikkailuun liittyi myös esteettisiä kokemuksia yhdistettynä ympäristötaiteeseen. Muita luontoseikkailuun liittyviä elementtejä olivat erilaiset aistielämyksiin perustuvat kokemukset, kuten tuoksujen ja äänien tunnistaminen. Luontohavaintoja tarkasteltiin monipuolisesti, jolloin lapsi pääsi havainnoimaan tuntemuksiaan myös keholliisuuden kautta. Luontoseikkailuun liittyi myös kompassiin ja kiikareihin tutustuminen.

KUVA 10. Luontoseikkailu (Mäkelä 2017-06-10.)

Leiriohjelmaan kuului myös vapaata ohjelmaa, jolloin lapset saivat halutessaan pelata erilaisia pelejä tai kokeilla erilaisia toimintoja, joita olimme suunnitelleet toimintaympäristöön. Näiden pelien ja toimintojen kautta lapsilla oli mahdollisuus leikinomaisin keinoin harjoittaa matemaattisia taitoja. Kokeellista ja tutkivaa oppimista lapset saivat toteuttaa suurten saippuakuplien tekemisen kautta.

Sompalan leirikeskuksen henkilökunta halusi tarjota lapsille vanhaan kulttuuriperimään liittyvän savusauna kokemuksen. Tämä elämys herätti lapsissa paljon kysymyksiä, jotka liittyivät menneisiin saunaperinteisiin. Keskustelujen myötä saunan lauteilla toteutui varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittu mahdollisuus sukupolvien väliseen eläytymiseen (Opetushallitus 2016a, 32). Leirillä mukana ollut isoäiti kertoi omasta lapsuudestaan ja näin leiriläiset saivat kuulla savusaunaan liittyvistä menneisyyden tapahtumista ja tilanteista.

6.3.5 Kasvan, liikun, kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueen tavoitteet liittyvät lapsen liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen. Kyseinen oppimisen alue tukee erityisesti lapsen itsensä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista. Merkityksellistä on luoda jo lapsuudessa pohja terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle elämäntavalle. (Opetushallitus 2016a, 34.)

Tärkeää on innostaa lasta liikkumaan monipuolisesti, samalla kokien liikunnan iloa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toteuttaa säännöllistä ja lapsilähtöistä, ohjattua sekä lasten omaehtoista liikunta-

kasvatusta. Näin mahdollistetaan lapsen terve kasvu, kehitys, oppiminen ja hyvinvointi. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä on helppo toteuttaa liikuntaa yksin, parin tai ryhmän kanssa. Myös liikuntaleikit, kuten perinteiset pihaleikit ovat osa liikuntakasvatusta. (Opetushallitus 2016a, 34).

Terveysteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita pohditaan yhdessä lasten kanssa. Tärkeää on tukea lapsen valmiuksia huolehtia terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Oppimisen alueeseen liittyy myös ruokakasvatus, jonka tavoitteena on lisätä lasten myönteistä suhtautumista ruokaan sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. (Opetushallitus 2016a, 34).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laaja-alaisessa osaamisessa painotetaan itsensä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä taitoja (Opetushallitus 2016a, 17). Leirin struktuuri eli suunniteltu vuorokausirytmä ja sen toistuvuus auttoivat lapsia hahmottamaan ajan kulumista ja ohjelman etenemistä. Samalla luotiin lapsille turvallisuuden tunnetta. Leiriläiset opettelivat ohjaajien avustuksella itsestä huolehtimisen taitoja. Näihin liittyivät esimerkiksi ajoissa yhteisiin hetkiin saapumiset ja omista tavaroista huolehtiminen. Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueen sisällöt toteutuivat vahvasti Lapset ensin -leirillä (kuvio 8). Leirille suunnitelluista sisällöistä useat toiminnot liittyivät tähän oppimisen alueeseen.

KUVIO 8. Kasvan, liikun, kehityksen Lapset ensin -leirin toiminnoissa

Sääkslähden mukaan (2015, 142) monipuolisesti liikkuvan lapsen liikunta taidot kehittyvät ja sen myötä lapselle voi muodostua liikunnallinen elämäntapa. Leirin suunnittelussa ja toteutuksessa oli tärkeää, että lapset saivat onnistumisen kokemuksia ja oivaltamisen riemua niin ohjatuissa kuin vapaaehtoisissa liikuntahetkissä. Niin Sompalan ympäristö, kuin esillä olleet liikuntavälineet, kuten

pallot ja erilaiset pelit, motivoivat lapsia luontaisesti liikkumaan (kuva 11). Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kannustetaan pitämään liikuntavälineitä esillä ja samalla tuetaan lasten omaehtoista liikuntaa (Opetushallitus 2016a, 34).

KUVA 11. Motivoivaa liikkumista (Kurru 2017-06-10.)

Leirin liikunnallisia toiminnoissa vältettiin kilpailullisia elementtejä ja asetelmia. Pienryhmissä toteutetuissa toiminnoissa ensisijaista oli ryhmän jäsenten keskinäinen tasavertaisuus, yhteistoiminnallisuus ja ryhmän me-henki. Liikunnallisilla toiminnoilla vahvistettiin siten sosiaalisia yhteisiä kokemuksia ja lasten omaehtoista toimijuutta.

Lapset ensin -leirillä ruokailut luonnostaan rytmittivät päiväohjelmaa. Ruokailutilanteissa tärkeää olivat kiireettömyys ja hyvät ruokailutavat. Leirin ohjaajat kannustivat lapsia maistamaan ruokia ennakkoluulottomasti ja kokoamaan aterian monipuolisesti. Ruokailuhetket olivat lisäksi meille ohjaajille oivallisia tilaisuuksia kuulla leiriläisten mielipiteitä leirin etenemisestä ja koetuista tunnelmista.

7 LAPSET ENSIN -LEIRIN ARVIOINTI

Yksityiskohtia tarkasteltaessa muodostui käsitys Lapset ensin -leirin suunnittelun ja toteutuksen, tavoitteiden ja tarkoituksen, onnistumisesta sekä kehittämistarpeista. Kokonaiskäsitys leirin suunnittelusta ja toteutuksesta muodostui laatutähtiajattelun mukaisesti arvioimalla eri osa-alueita. Laatutekijöitä arvioimalla toteutettiin laatutähden kuudetta sakaraa: työn uudistamista, levitystä ja vakiinnuttamista. Opinnäytetyömme raportti Lapset ensin -leirin toiminnallisesta osuudesta, kokemuksista ja palautteista antaa kattavan käsityksen toimeksiantaja MLL:lle ja toiminnan rahoittajalle. Tiedon levittäminen voi auttaa Lapset ensin -leirin vakiintumiseen osaksi MLL:n toimintaa.

7.1 Oppimisen alueiden toteutumisen arviointi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustat, oppimiskäsitykset ja laaja-alaisen osaamisen tarkoitukset ja tavoitteet soveltuvat erilaisiin varhaiskasvatuksen toimintaympäristöihin, kuten opinnäytetyöllämme osoitamme. Karilan mukaan (2016, 43) varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta koskevista tutkimuksista ilmenee, että vain laadukas varhaiskasvatus tuottaa positiivisia vaikutuksia. Yksittäiset laatutekijät eivät ratkaise, vaan huomionarvoista on laatutekijöiden kokonaisvaikutus. Leirin suunnittelusta syntyi laatutähden mukainen tasapainoinen kokonaisuus eri osa-alueita yhdistämällä, jolloin myös eheytetty pedagoginen toiminta leirillä toteutui.

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä keskeisiä laatutekijöitä ovat henkilöstön koulutus ja osaaminen. Varhaiskasvatuksen toimijan tulee tuntea lapsen eri kehitysvaiheet, kyetä organisoimaan pedagogisia tilanteita sekä hallita vuorovaikutuksellinen ja sensitiivinen pedagoginen ohjaus (Karila 2016, 43.) Leirin pedagogisessa suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnettiin ohjaajien vahvuuksia. Leirin kuluessa vuorovaikutustaidot, ennakointi ja oikea-aikainen pedagoginen ohjaus olivat merkittäviä tekijöitä leirin sujuvuuden kannalta ja erityisesti erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ohjauksessa.

Leirin aikana ylläpidimme ajatusta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ydinajatuksista eheytyksestä toiminnan toteutuksesta. Tämä huomioi lapsilähtöisyyden, lapsen mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet. Lapset ensin -leirille suunnitellun ohjelman runsaus mahdollisti ohjelman sisällön muokkaamisen lasten tarpeiden mukaan leirin aikana.

Leirillä tehtyjen havaintojen ja edellä kuvattujen sisältöanalyysin mukaisen luokittelun perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueet näyttäytyivät leiritoiminnoissa varsin monimuotoisesti. Leirin toiminnoissa yhdistyivät esimerkiksi aistihavainnot, erilaiset keholliset kokemukset, tiedot, taidot ja myönteiset tunnekokemukset. Leirin toiminnoissa huomioitiin havaitsemamme lasten yksilölliset, kehittyvät valmiudet, jotka eivät välttämättä vastanneet heidän ikänsä mukaista kehitystasoa. Viikonlopun aikana eri oppimisen alueita yhdistävät toiminnot tukivat vahvasti leiriläisten yhteisöllisyyttä. Leirin aikana huomioitiin myös lasten omaehtoinen leikki. Sompalan ympäristö ja sinne leirin ohjaajien toteuttamat toimintaympäristöt motivoivat lapsia heille

luontaiseen leikkitoimintaan, kuten liikkumiseen ja pelaamiseen. Samalla ne edistivät heidän oppimistaan ja toimimistaan vertaisryhmässä.

7.2 Osallisuuden toteutumisen arviointi

Englantilainen lapsen osallisuuden tutkija Carlyne Willow on määritellyt lapsen osallisuuden koostuvan kolmesta R:stä: kunnioittamisesta (*respect*), rutiinista (*routine*) sekä raportoinnista (*report*). Kunnioittamisella Willow tarkoittaa sitä, että lasta ja hänen mielipidettään tulee kunnioittaa, oli hän minkäikäinen tahansa. Lapsi ilmaisee äänellään, puhella, itkulla, naurulla tai huudolla mielipiteensä asiasta, joka koskettaa häntä. Rutiinilla puolestaan Willow tarkoittaa, että lapsen osallisuuden pitäisi olla toiminnassa normaalikäytäntö ja osallisuuden tulisi olla lähtökohta aikuisten ja lasten väliselle vuoropuhelulle. Raportoinnilla Willow tarkoittaa sitä, että lapsen tulisi tietää, miten lapsi on vaikuttanut asiaan eli miten hänen äänensä on kuultu ja miten hänen mielipiteensä on otettu huomioon. (Heinonen ja Kuikka 2013, 219.)

Leirin suunnittelussa, toteutuksessa sekä leirin palautteen keräämisen kautta toteutuivat myös nämä Willowin esittämät kolme osallisuuden osaa. Kunnioittaminen ja raportointi ilmenivät esimerkiksi Webropol-kyselyn kautta, jolloin lapsilla oli mahdollisuus esittää ennakkoon mielipiteensä leirin ohjelmasta. Lasten toiveet huomioitiin myös leirin aikana, kun leirin ohjelmaa muokattiin lapsilta tulleiden aloitteiden perusteella. Tämä liittyi Willowin kuvaamaan rutiiniin, jolloin aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus leirillä oli luontevaa.

Leirin ohjaajina, yhdessä moha-ryhmän kanssa kykenimme toimimaan sensitiivisesti, joustavaa tunteälyä hyödyntäen. Lapsiin suhtauduttiin niin, että heidän osallisuus leirin sisältöön ja heidän esittämät mielipiteet olivat merkityksellisiä. Leiriläisten sanallinen palaute ja ehdotukset sekä tulkintamme heidän sen hetkisestä fyysisestä ja psyykkisestä jaksamisesta otettiin huomioon leirin kuluessa.

Konkreettisesti osallisuus toteutui esimerkiksi lisäämällä ohjelmaan uinti- ja saunomismahdollisuuksia, kun lapset niitä toivoivat. Lisäksi vapaan oleilun ja leikin hetkiä järjestettiin niitä haluaville lapsille. Ohjelmaan tehdyt muutokset tukivat siten lasten osallisuutta, vastasivat toiminnassa ilmenneisiin haasteisiin ja osoittivat ohjaajien kykyä nopeisiin sekä perusteltuihin päätöksiin.

Lisäksi osallisuutta ja yhteistyötä oli Kaveri- ja Tukihenkilötoiminnassa mukana olevien aikuisten työpanos leirillä tapahtuneena vapaaehtoistoimintana. Kaveritoiminnassa mukana oleva aikuinen on kiinnostunut lasten ja nuorten kanssa toimimisesta sekä auttamisesta ja hän haluaa antaa vapaa-aikaansa toimintaan. Lapset ja kaveritoiminnassa mukana olevat aikuiset olivat toisilleen jo entuudestaan tuttuja ja leirille lähtöpäätös oli tehty yhdessä. Leirillä kaveritoiminnassa mukana olleen aikuisen tehtävänä oli vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta, mukana olemista sekä hänen osallisuuttaan leirin aikana. Myös lapsen tukeminen erilaisissa leirikäytännöissä, kuten majoittumisessa tai aikatauluissa oli tärkeää. Merkityksellistä oli myös tilanneherkkyys sekä tilan antaminen, kun lapsen rohkeus esimerkiksi itsenäiseen osallistumiseen kasvoi leirin edetessä.

Osallisuuden kannalta merkittävää oli myös palautteen kerääminen leirin jälkeen lapsilta (kuva 12). Palautelomakkeena käytimme hyväksi havaitsemaamme MLL:n kaavaketta (liite 6). Saimme vastauksia yhteensä 25 eli jokainen leiriläinen antoi palautetta. Lapsilta kysyttiin palautetta muun muassa paikasta, jossa leiri järjestettiin, leirin yhteishengestä, ohjaajista sekä lasten kiinnostuksesta osallistua vastaavalle leirille uudestaan.

KUVA 12. Palautelomakkeen täyttöä (Mäkelä 2017-06-11.)

Kaikki leiriläiset olivat sitä mieltä, että leirille oli ollut mukava tulla. Lapsista 21 piti leiritiloja mukavina ja 20:n mielestä leirin yhteiset säännöt olivat hyvät. 23 vastaajaa oli saanut uusia kavereita leiriltä ja 21 vastaajaa koki tulleen hyvin toimeen toisten leiriläisten kanssa. Leirin ohjaajia pidettiin avuliaina. 24 vastaajaa oli sitä mieltä, että ohjaajat auttoivat, jos leiriläinen oli tarvinnut apua. Ohjaajat koettiin lapsia huomioiviksi ja heitä kuunteleviksi: 21 vastaajaa koki ohjaajien kuunnelleen, kun hänellä oli ollut asiaa. Vaikutusmahdollisuuksia leirin aikana pidettiin pääsääntöisesti hyvinä, mutta osa vastaajista ei tiedostanut omia vaikutusmahdollisuuksiaan. Näitä kysyttäessä 12 vastaajaa koki saaneensa vaikuttaa leirin puuhiin ja kolme vastaajaa oli sitä mieltä, ettei ollut voinut vaikuttaa leirin puuhiin ja vastaajista 10 ei tiennyt, oliko voinut vaikuttaa sisältöön. 19 lasta tulisi mielellään leirille uudestaan ja kuusi lasta ei osannut vastata tähän. Kysyttäessä avoimella kysymyksellä, mikä oli leirillä parasta, 15 lasta piti uimista ja saunomista mukavimpana leiritoimintona.

7.3 Elämyksellisyden toteutumisen arviointi

Lapset ensin -leirillä elämyksellisyys toteutui Sompalan leirikeskuksen, Kaveritoiminnan ja suunnitellun leiriohjelman kontekstissa. Sompalan luontoympäristö itsessään oli suurimmalle osalle lapsista elämys, koska se poikkesi heidän arkisesta kotiympäristöstään. Tutkimusten mukaan luontoympäristön hyvinvointivaikutukset voivat näkyä terveydellisinä, sosiaalisina ja psyykkisinä vaikutuksina, ku-

ten motoristen perustaitojen kehittymisenä, rauhoittumisena, virkistymisenä ja rentoutumisena. Lisäksi toiminnallisuus ja yhteisöllisyys lisäävät luonnon hyvinvointivaikutuksia. Luovuuden, ennakkoluulottomuuden ja mielikuvituksen liittäminen ympäristön tietoiseen tarkkailuun mahdollistaa elämyksellisen kokemisen. (Polvinen, Pihlajamaa ja Berg 2012, 13–15.) Leirin suunnittelussa huomioitiin elämyksellisten kokemusten toteutuminen sekä ympäristössä että ympäristöstä. Ympäristössä koetut elämykset liittyivät lähinnä Sompalan esteettisen maisemaan ja sen sanalliseen kuvailuun. Leirillä toteutettuun Luontoseikkailuun liittyneet tehtävät mahdollistivat havainnoivan ja oivaltavan oppimisen ja tuottivat siten lapsille elämyksellisiä kokemuksia ympäristöstä.

Leiri mahdollisti lapsille ja Kaveri- ja Tukihenkilötoiminnan kautta tulleele aikuiselle kiireettömän yhdessäolon ja mielekkään tekemisen viikonlopun. Leppiman (2010, 169) toteaa että, aikuisen antama aika voi siten itsessään olla lapselle elämys. Oman vanhemman tai Kaveritoiminnan kautta tulleen aikuisen läsnäolo oli osalle lapsista leirille osallistumisen ehto ja turva, jolloin myös aremmat lapset uskaltautuivat leirille mukaan.

Perttulan (2007, 55–56) mukaan elämyksellisyyden määrittelemisen omakohtaiseksi kokemukseksi johtaa siihen, että elämysten arkisuus voi tulla muille kuin itse kokijalle yllätyksenä. Yksityiset kokemukset ovat sidoksissa kokijan elämäntilanteeseen, johon elämyksellisyys suuntautuu. Näin ollen toisen kokemaa elämystä ei voida aliarvioida tai kyseenalaistaa. Luontoseikkailussa toteutettu lautalla siirtyminen saareen oli osalle lapsista elämyksellinen kokemus. Vaikka lasten turvallisuus siirtymävaiheessa oli huolellisesti varmistettu ja sanalliset ohjeet olivat selkeät, silti monet kokivat sen jännittävänä. Havaintojemme mukaan muutamat kokivat itsensä ylittämisen kokemuksen, jolloin jännitys muuttui kokemukseksi rohkeudesta ja onnistumisesta. Yllätyksellisiä elämyksiä havaitsimme, maahanmuuttotilanteen lapsen kertoessa, ettei ole eläessään kuin yhden kerran aikaisemmin kiikaroinut. Kiireetön Sompalan luonnon kiikarointi oli siten hänelle vaikuttava elämys (kuva 13).

KUVA 13. Kiikarointia Sompalassa (Mäkelä 2017-06-10.)

Leiriläisten kokemukset kauneudenhoitopajasta olivat varsin positiivisia. Elämyksellisiä kokemuksia ei tuottanut ainoastaan heille tehdyt kampaukset ja kynsien lakkaukset, vaan myös opitut taidot. Lapset hyödynsivät oppimiaan taitoja ahkerasti ja letittivät toistensa hiuksia leirin aikana. Paja kiinnosti myös poikia, joille tehtiin kampauksia ja spray-väreillä sekä sabluunoilla kuvioita hiuksiin. Lasten kiinnostuksen kohteeseen vastattiin ja samalla kokemukset vahvistivat itsestään huolehtimisen taitoja sekä lisäsivät sosiaalista vuorovaikutusta.

7.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttavat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset eettiset arvot, alan ammattietiikka ja tieteellisen tutkimuksen etiikka. Eettiset ja luotettavuus kysymykset liittyivät opinnäytetyöprosessin kaikkiin vaiheisiin ja sen kontekstisidonnaisuuteen. Luotettavuus koostuu myös lähdekritiikistä eli tiedon luotettavuudesta, soveltuvuudesta ja hankintatavasta. (Waldén 2017.) Vilkan (2005, 30) mukaan tutkijan tulee perustaa tiedonhankintansa hyviin käytänteisiin, kuten oman alansa tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen ja asianmukaisiin tietolähteisiin. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme suhtautuneet kriittisesti lähdemateriaaliin ja tietoisesti etsineet aiheeseen liittyvää ajankohtaista aineistoa.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteereinä ovat uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus (Waldén 2017). Opinnäytetyömme uskottavuus perustuu käymiimme vuorovaikutuksellisiin keskusteluihin ja reflektioon. Teemahaastattelut, keskustelut moha-ryhmäläisten, toimeksiantajan, opponenttien ja opinnäytetyön ohjaajamme kanssa ovat johdatelleet meitä refleктоimaan omaa toimintaamme, ja siten osaltaan haastaneet meidät toteuttamaan totuudenmukaista ja uskottavaa työtä. Reflektion ja keskustelujen tukena olemme käyttäneet laatutähden ympärille koottuja visuaalisia käsitekarttoja. Prosessi ja kirjottaminen ovat kulkeneet käsi kädessä. Kokkonen ja Peltonen (2015) painottavat myös reflektion merkitystä vuorovaikutustaitojen kehittämisessä ja kasvatus-työssä.

Opinnäytetyömme kuvaus Lapset ensin -leirin hyödyistä ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käyttökelpoisuudesta leiritoimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa puoltaa tulosten siirrettävyyttä vastaavanlaisiin projekteihin. Siirrettävyys ja laatutähden mukainen uudistaminen jää MLL:n ja leirin rahoittajan väliseksi sopimukseksi. Tulosten siirrettävyys toiseen samanlaiseen kontekstiin tulkintojen muuttumatta ei kuitenkaan ollut tavoitteenamme, koska vastaavanlainen prosessi on aina teki-jöidensä oma persoonallinen toteutus ja tulkinta.

Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut varmuutta työmme tarpeellisuudesta. Opinnäytetyömme kontekstisidonnaisuus MLL:n toimintaan on ohjannut työtämme ja luonut sille vahvan perustan. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 (Karila, Kosonen ja Järvenkallas 2017) ovat vilkastuttaneet yhteiskunnallista arvokeskustelua lapsiin ja varhaiskasvatukseen investoimisesta. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin laajuus edellyttää, että myös kolmannella sektorilla toimivilla tulisi olla tietoisuus pedagogisen toiminnan suunnittelusta, ohjauksesta ja arvioinnista. Opinnäytetyömme vastaa tähän tarpeeseen.

Vahvistettavuuden keinona olemme käyttäneet triangulaatiota. Kanasen (2012, 178–181) mukaan triangulaatio antaa monipuolisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä ja samalla lisää työn luotettavuutta. Triangulaatiolla tarkoitetaan ilmiön lähestymistä monelta suunnalta monimenetelmällisesti. Ymmärryksen vahvistamiseksi päädyimme työssämme yhdistelemään, teoreettisen tiedon lisäksi, erilaisia tiedonkeruun menetelmiä, kuten Webropol- ja palautekyselyt, teemahaastattelut, havainnoinnin ja sisältöanalyysin. Valinta oli perusteltua, koska menetelmillä saadut hyödyt täydensivät johdonmukaisesti toisiaan.

Opinnäytetyössämme eettisyys ilmeni sopimuksen noudattamisessa sovittujen aikataulujen, sisältöjen ja tavoitteiden osalta. Meille opinnäytetyön tekijöille oli tärkeää projektiin kuuluvien osallistujien kunnioittaminen sekä tehdyn työn arvostaminen. Prosessin aikana käsitelimme aineistoa huolellisesti, muuttamatta haastattelujen ja kyselyiden vastausten sisältöjä. Lisäksi olemme hävittäneet MLL:n toimittamat leiriläisten henkilökohtaisia tietoja sisältäneet aineistot polttamalla. Opinnäytetyöprosessin olemme kuvanneet totuudenmukaisesti.

Robsonin (2001, 25) mukaan tutkimuksen ja arvioinnin erona on, että tutkimuksen toimintatavat ovat usein kuvaamista, selittämistä ja ymmärtämistä. Arviointi puolestaan pitää sisällään ajatuksen arvon määrittämisestä. Kokkonen ja Peltonen (2015) korostavat opinnäytetyössään arvojen merkitystä kasvatuksen ja vuorovaikutuksellisen toiminnan perustana. Kuten opinnäytetyömme osoittaa, MLL:n arvot ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperusta muodostavat vahvan eettisen lähtökohdan lasten hyvinvoinnin lisäämiselle. Eettisesti ajateltuna jokainen leirille osallistuva lapsi oli ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Heillä kaikilla oli oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi ja huomioon otetuksi. Leirillä kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytty missään muodossa eikä keneltäkään. Leirisääntöjä laadittaessa lasten omat ehdotukset perustuivat vahvasti tämän kaltaiseen eettiseen ajatteluun. Lapset kuvasivat kiusaamisen vastaisuutta, yhteisöllisyyttä ja keskinäistä kunnioitusta (kuva 14).

KUVA 14. Yhteisesti sovittu leirisääntö (Mäkelä 2017-06-09.)

Tavoitteenamme oli, että leirin aikana jokaisella lapsella oli oikeus hyvään huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Leirillä mahdollistettiin lapsille yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumisen kokemuksia sekä tarjottiin tilaisuuksia kokeilla ja opetella uusia asioita. Leirillä olevien aikuisten tuli luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Näin lapsille tarjottiin mahdollisuus taitojen kehittämiseen ja valintojen tekemiseen riippumatta esim. sukupuolesta, syntyperästä tai kulttuuritaustasta. (Opetushallitus 2016a, 13–14.)

7.5 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Talousnobelisti James Heckmanin (2011) tutkimuksista käy ilmi, että ammattitaitoisesti toteutettu laadukas varhaiskasvatus on yhteiskunnan kannalta kustannustehokasta investointia. Varhaiskasvatukseen panostetut investoinnit tuottavat jopa 7–10 prosentin vuosittaisen tuoton. Heckmanin tutkimusten mukaan sijoittaminen kasvattaa myös inhimillistä pääomaa, koska varhaislapsuudessa omaksumat valmiudet vaikuttavat myöhemmässä elämässä pärjäämiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen. Vertaisryhmissä ja ammattilaisten ohjaamasta varhaiskasvatuksesta hyötyvät erityisesti ne lapset, joiden kasvatusympäristössä on runsaasti riskitekijöitä. Heckman muistuttaa myös investoinnista vanhemmuuden ja kotikasvatuksen tukeen. Kustannustehokkuuteen ja inhimillisen pääoman lisäämiseen liittyy siten ennaltaehkäisevien palveluiden, kuten MLL:n Kaveri- ja Tukihenkilötoiminnan toteuttaminen sekä liiton kehittämisvastuu YHDESSÄ! -hankkeessa.

Opinnäytetyömme kuvaukset varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käytettävyydestä leiritoiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa, hyödyntävät MLL:n henkilökuntaa sisäistämään sovellettua uutta tietoa ja samalla palvelemaan asiakkaitaan paremmin. Toisaalta opinnäytetyötämme voivat hyötyä myös muut leiritoimintoja suunnittelevat kolmannen sektorin toimijat ja esimerkiksi seurakunnat. Työmme osoittaa, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet soveltuvat yhdessä laatutähden kanssa käytettäväksi myös kolmannella sektorilla, lapsille suunnatussa toiminnassa. Tämä tukee samalla varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoittelemaa lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, tasapainoista kehitystä sekä oppimista.

Leppiman (2010, 243) toteaa väitöksessään Arkipäivät-perheleirin kokeilevaksi ja hyväksi havaituksi toimintamalliksi, joka on luova mahdollisuus muuttaa maailmaa paremmaksi. Osallisuuden ja elämyksellisyyden kokemukset usein motivoivat ja vahvistavat selviytymisen tunnetta, mikä on koko yhteiskunnan etu. Leppiman tutki Viron lastensuojeluliiton ja Tallinnan yliopiston Arkipäivät- yhteisprojektissa miten perheleirit uudenlaisten elämysten ja sosiaalisen tuen ympäristönä tarjoaa riskiperheille sosiaalista kokemusta. Arki- ja elämäystoimintojen avulla perheille tarjottiin sosiaalista tukea, joka vahvisti heidän myönteisiä sosiaalisia kokemuksia ja vahvisti omien voimavarojen tuottamista. Asetetut tavoitteet saavutettiin tiimityöllä, johon myös Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijat ja opettajat osallistuivat (Leppiman 2010, 3 ja 231.) Lapset ensin -leiri järjestettiin moniammatillisena yhteistyönä, jolloin jokaisen toimintaan osallistuneen työpanos, ammatilliset vahvuudet ja sosiaaliset taidot edesauttoivat leirin onnistumisessa. Leirille osallistuneista lapsista osa oli MLL:n tarjoaman tuen piirissä entuudestaan ja osa tuli toiminnan ulkopuolelta. Osallistumisella vahvistettiin heidän kaikkien vuorovaikutustaitojaan sekä myönteisiä sosiaalisia kokemuksia.

Arkipäivät-, Metsäinen elämys- ja Lapset ensin -leireillä osallistujat nähtiin aktiivisina toimijoina, jolloin kokonaisuus rakentui osallisuudesta ja yhdessä tekemisestä. Leirit rakentuivat toiminnallisista elementeistä ja elämyksellisestä ympäristöstä, mitkä kannustivat vuorovaikutukseen muiden leiriläisten kanssa ja tutkimaan sekä ihmettelemään erilaisia ilmiöitä. Leirien toimintamallit osoittivat, että pienryhmätoiminta oli leirin toiminnallisuuden pyörittämisen kannalta onnistunut valinta. Huttunen

ym. (2014, 45) totesivat tämän kehittämisehdotukseksi. Heidän mukaansa toimintaa olisi kannattanut järjestää enemmän pienryhmissä, jolloin lasten toiminnan havainnointi sekä keskustelut lasten kanssa olisi onnistunut paremmin. Lapset ensin -leirillä yhteisöllisyys rakentui ensin väriyhmien sisällä ja laajentui sieltä luontevasti erilaisiin ryhmiin ja koko leirin yhteisiin toimintoihin. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä yleisesti käytetyn strukturoidun päivärytmin ja kuvaohjauksen havaitsimme toimivaksi myös leiriolosuhteissa. Yhteistä Arkipäivät- ja Lapset ensin- leireillä oli myös vastuun ottaminen, kuten yhdessä sovittavien sääntöjen laadinta.

Huttunen ym. (2014, 45) totesivat omassa opinnäytetyössään ”... ettei siihen vaan tulisi tukkimiehenpäitä” lasten vapaan tekemisen ja leikkimisen tärkeyttä leirillä. Vapaa leikki edistää heidän mukaansa lasten vuorovaikutusta ja sosiaalisten suhteiden kehittymistä. He olivat omassa työssään huomanneet, että vapaata leikkiaikaa olisi voinut olla heidän järjestämällään lastenleirillä enemmänkin. Saimme samankaltaista tietoa myös haastattelujemme kautta. Tämä tieto oli hyödyllinen työmme kannalta ja suunnittelimme leiriohjelman valmiiksi vapaa-aikaa lapsille. Juuri vapaan oielun aikana lapset saivat tutustua paremmin toisiinsa ja heidän välilleen syntyi kaveruussuhteita. Samalla lasten sosiaaliset taidot kehittyivät.

Laatutähden lisäksi käytimme projektimme alussa SWOT -analyysiä suunnittelun tukena. SWOT-analyysin avulla analysoimme sekä opinnäytetyöprosessia että leirin suunnittelua ja toteutusta. SWOT-analyysi linkittyy myös laatutähti -teoriaan. Sen mukaan arviointia tehdään jo suunnitteluvaiheessa ja jatketaan koko työn ajan. SWOT -analyysi on työkalu toiminnan, hankkeiden ja projektien suunnittelussa. SWOT -analyysin kohteena voi olla toiminta koko laajuudessaan tai jonkin tuotteen tai palvelun asema ja kilpailukyky. Analyysin nimi tulee englanninkielisistä sanoista *strengths*, jolla tarkoitetaan sisäisiä vahvuuksia, *weaknesses*, sisäisiä heikkouksia, *opportunities*, ulkoisia mahdollisuuksia ja *threats*, ulkoisia uhkia. SWOT-analyysi on kahden ulottuvuuden kuvaama nelikenttä. (Innokylä, 2017b.)

Koko projektin ajan koimme vahvuudeksi selkeän aikataulutuksen ja hyvän keskinäisen työskentelymotivaation. Työmme edistymistä edesauttoi riittävät henkilökohtaiset ja ulkopuoliset resurssit sekä erityisesti innovatiivinen työskentelyilmapiiri moha-ryhmän kanssa. Heikkoudeksi tai lähinnä haasteeksi koimme työn alussa rajaamisen vaikeuden sekä aikaisemman tarkan tietoperustan vähyyden. Reflektiivisellä otteella rajasimme työtä ja tietoperustamme kasvoi mielenkiinnon ja työn mukana.

SWOT -analyysissä totesimme uhkatekijöiksi ajankäytön hallinnan, joka selätettiin joustavuuden ja organisointikykyemme ansiosta. Leirin toteutumiseen liittyviä ongelmia emme alussa yksilöineet. Matkan varrella ilmenneet ongelmat pyrittiin selvittämään keskustelemalla ja osasta muodostui ehdottamiamme kehittämistarpeita. Uhaksi koetut leiriä koskevat turvallisuusriskit minimoitiin suunnitellulla, ennakoinnilla sekä huolellisella leiriläisten valvonnalla. Huonon sään koimme ulkopuoliseksi uhaksi, joka kuitenkin kääntyi onneksemme kesän kauneimmaksi viikonlopuksi.

SWOT -analyysissä totesimme projektin olevan mahdollisuus toimeksiantajalle saada uusia näkökulmia työhön. Työmme antoi mahdollisuuden myös oman ammattitaidon kehittymiselle. Lisäksi opinäytetyömme uutuusarvo on meille henkilökohtaisesti eduksi vallitsevilla varhaiskasvatuksen työmarkkinoilla.

Havainnoinnin ja kerätyn palautteen perusteella tehty arviointi sekä niistä tehdyt johtopäätökset toivat esille kehittämistarpeita. Kehittämisehdotuksemme auttavat tulevaisuudessa toimeksiantajaa yhä laadukkaampaan leiritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Robsonin (2001, 62) mukaan arvioinnin tuottaessa positiivisia tuloksia, luottamus palvelun pätevyyteen kasvaa. Lapset ensin -leirin rahoittajatahoa kiinnostaa leirin tuottama hyöty. Välitön hyöty kuten osallisuus ja elämyksellisyys ovat kuvailtuna opinnäytetyössämme. Arviointimme perusteella rahoittajalla on mahdollisuus tehdä positiivisia johtopäätöksiä Lapset ensin -leirin hyödyllisyydestä ja näin vakiinnuttaa rahoitus jatkossakin MLL:n hyödyksi. Laatutähden kuudennen sakaran mukaisesti Lapset ensin -leirin uudistaminen ja levitys mahdollistaisi pitkäkestoisen hyödyn tarkastelun yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. Sote-uudistus ja eri rahapeliyhteisöjen, jotka rahoittavat järjestöjen toimintaa, yhdistyminen vaikuttavat vahvasti järjestöjen toimintaan (SOSTE 2017). MLL:n kannalta pitkäjänteinen sopimuskumppanuus Lapset ensin -leirin rahoittajan kanssa tukisi tulevaisuudessa auttamistyön jatkuvuutta ja laatua.

Leirin suunnitteluvaiheessa sekä myös leirin aikana olisi ollut tärkeää sanoittaa leirin johtamis- ja tilannevastuut. Vastuut vaikuttivat niin leirin etenemiseen ja aikataulussa pysymiseen kuin myös ohjaajien rooleihin ja toimintaan. Tässä tarvitaan tietysti aina myös tilanneherkkyyttä, mutta vastuukysymykset ovat mielestämme tärkeää keskustella avoimesti ja myös sitoutua yhdessä sovittuihin asioihin. Myös Ketola (2002, 98–99) painottaa yhden johtajan jakamatonta vastuuta, jolloin johtajalla on kokonaisvastuu leiristä.

Kehitettävää oli myös ohjaajien ja leiriläisten saapumisessa leiripaikkaan. Ketolan (2002, 276) mukaan on tärkeää, että ennen leirin alkamista on valmistelut paikan päällä tehty. Myös Leppiman (2000, 191) toteaa, että Arkipäivät-leireillä työntekijät saapuivat joka vuosi hyvissä ajoin, vähintään vuorokautta ennen leiripaikalle valmisteluja varten. Hänen mukaansa ensimmäinen elämys leiriläisille voi syntyä heidän vastaanottamisesta, synnyttäen samalla luottamusta. Ohjaajat tulivat Lapset ensin-kesäleirille Sompalaan samalla bussilla leiriläisten kanssa, eikä aikaa etukäteisvalmisteluille, paikkaan tutustumiselle tai tavaroiden järjestelemiselle jäänyt lainkaan. Ennen leiriläisten saapumista olisi ollut tärkeää, että ainakin osa ohjaajista olisi ollut valmiina Sompalassa tekemässä alkuvalmisteluja ja vastaanottamassa leiriläisiä. Tätä seikkaa painotimme muutamaa otteeseen suunnittelupalaverissa, mutta asiaa ei pidetty MLL:n puolelta olennaisena. Leirin aloittaminen olisi sujunut huomattavasti paremmin, jos edes osa ohjaajista olisi ollut tekemässä alkuvalmisteluja ja vastaanottamassa leiriläisiä.

Kokkonen ja Peltonen (2015, 48) toteavat omassa työssään eettisyyden kannalta olleen hyvä, ettei leirille osallistujista ollut ennakkotietoja. Tämä mahdollisti heidän mukaansa osallistujille samanarvoisen aseman eikä erityisen tuentarve tai osallistujien elämäntilanne vaikuttanut harjoitteiden suunnit-

teluun. Lapset ensin -leirin suunnittelussa me olisimme voineet huomioida ennakoon vielä kattavammin erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ohjauksen ja heidän elämäntilanteissaan vaikuttaneita asioita. Yksilöllisen tuen tarve on aina huomioitava varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä ja positiivisella erityiskohtelulla varmistetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen.

Kehittämiskohteena näemme myös leirillä olleiden aikuisten ryhmäytymisen huomioimisen. Heille olisi voinut olla enemmän omaa ohjelmaa, varsinkin leirin loppuvaiheessa, jolloin lapset osallistuivat itsenäisemmin leirin ohjelmaan. Aikuisten ohjelmana voisi vastaisuudessa olla Kaveritoimintaan tai vanhemmuuteen liittyvää keskustelua tai muuta ohjattua virkistystoimintaa.

8 POHDINTA

Toiminnallinen opinnäytetyömme oli kaksiosainen ja se sisälsi toiminnallisen osuuden, eli leirin suunnittelun ja toteutuksen sekä tämän raportin. Työmme sisälsi tutkimuksellisia elementtejä, jotka mahdollistivat ilmiön tarkastelun syvällisesti ja monipuolisesti. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida MLL:n Lapset ensin -kesäleiri, jonka kohderyhmänä olivat 6–12-vuotiaat lapset. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajalle uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden käytettävyydestä leirin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Työssä hyödynsimme laatutähteä, joka on työn kehittämisen väline.

Lapsille, nuorille ja perheille tarjottavien palveluiden tulisi olla asiakaslähtöisiä ja niiden tulisi edistää heidän hyvinvointiaan sekä ehkäistä riskitekijöiden kasaantumista. Tähän pyrkii erityisesti Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE). Sen tärkeänä lähtökohtana on kumppanuus kaikkien palveluntuottajien kesken. Pohjois-Savossa LAPEn YHDESSÄ!-hankkeen tavoitteena on, lapsen oikeuksia edistävään toimintakulttuuri. Tärkeää on myös tukea perheiden yhdenvertaisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja lisätä perheiden elämänhallintaa, osallisuutta ja kohdatuksi tulemisen kokemuksia. MLL:n ja meidän sosionomiopiskelijoiden järjestämä Lapset ensin -leiri vastasi osaltaan näihin haasteisiin.

Opinnäytetyöllämme tuotimme tärkeää tietoa varhaiskasvatussuunnitelman perusteista toimeksiantajan ja rahoittajan käyttöön. Tulevaisuudessa MLL voi hyödyntää toimintansa suunnittelussa raportissamme esitettyjä pohdintoja sekä leirin suunnittelussa ja toteutuksessa havaitsemiamme kehittämisehdotuksia. Raporttimme perusteella rahoittaja saa kattavan kuvauksen leirin lapsille tuottamasta välittömästä ilosta ja hyödystä. Lapset ensin -leirin rahoituksen jatkuminen turvaisi pitkäkestoisen hyödyn yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. MLL:n ja rahoittajan välinen pitkäjänteinen sopimus-kumppanuus toteuttaisi myös Heckmanin kuvailemaa varhaiskasvatukseen investointia, joka kasvat-
taa samalla inhimillistä pääomaa.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus, Lapset ensin -kesäleiri, oli merkityksellinen yksilön, erityisesti osallistuvan lapsen kannalta. Projektimme antoi leirille osallistuville lapsille mahdollisuuden toiminnan suunnitteluun ja arviointiin, jolloin heidän osallisuuden kokemus sekä vaikutusmahdollisuutensa lisääntyivät. Osallisuuden myötä lapsen luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kasvoi ja samalla loi perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Sompalan luontoympäristö ja leirille suunnitellut toiminnot poikkesivat lasten arkirutiineista ja -ympäristöstä. Leirillä lapsi sai mahdollisuuden vertaistuelliseen toimintaan ja samalla lapsille syntyi elämyksellisiä kokemuksia. Leirin suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitiin lapsilähtöisyys, lapsen mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet. Leirillä toteutui siten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ydinajatus eheytetystä toiminnasta, jossa huomioitiin laaja-alainen osaaminen ja oppimisen viisi eri osa-aluetta. Opinnäytetyössämme pystyimme perustelemaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käytön ja merkityksen leiritoinnin suunnittelun teoreettisena pohjana.

Kuten opinnäytetyömme osoittaa, MLL:n arvot ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvope-
rusta antoivat eettisen lähtökohdat koko projektille ja erityisesti lasten hyvinvoinnin lisäämiselle. Jo
leirin alkutunteina saimme hämmästellä lasten vahvaa eettistä ajattelua yhteisiä leirisääntöjä laadi-
taessa. Lasten kuvaukset kiusaamisen vastaisuudesta, hyvistä käytöstavoista ja yhteisöllisyyden ra-
kentamisesta, kuvasivat samalla meidän aikuisten toiveita leirin ilmapiiristä. Leirin suunnittelussa ja
toteutuksessa huomioimme lasten oikeuden hyvään huolenpitoon, kuulluksi ja nähdyksi tulemiseen
sekä erityisesti kannustavaan palautteeseen.

Työmme luotettavuuteen on vaikuttanut se, että olemme käyttäneet monipuolista ja mahdollisim-
man tuoretta teoretietoa opinnäytetyömme pohjana sekä olemme noudattaneet ammattieettisiä
periaatteita. Luotettavuuden kriteereinä olemme käyttäneet uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta
ja vahvistettavuutta. Työn luotettavuus on rakentunut työn edetessä, ja se on tulosta tekijöiden yh-
teisistä pohdinnoista, saadusta ohjauksesta sekä vertaistuellisesta kanssakäymisestä opponent-
tiemme kanssa.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme harkinneet tarkkaan tekemiämme valintoja ja kysyneet pe-
rustelemaan valinnat, joihin päädyimme. Triangulaation avulla saimme monipuolisen kuvan tutkitta-
vasta ilmiöstä. Valitsemamme tutkimusmenetelmät, Webropol- ja palautekyselyt sekä teemahaastat-
telut toivat luotettavia vastauksia työhömmе. Subjektiiivisen havainnoinnin ja sisältöanalyysin avulla
tuotimme kuvailevaa, sovellettua uutta tietoa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käytettävyy-
destä leiritoiminnassa. Valitut menetelmät täydensivät toisiaan, jolloin tiedonkeruu oli johdonmu-
kaista. Lisäksi laatutähden käyttö projektin aikana varmisti kaikkien eri osa-alueiden huomioimisen.
Näin ollen seurannan ja arvioinnin myötä syntyi tasapainoinen kokonaisuus.

Leirin suunnitteluprosessin kuluessa työryhmän tapaamiset dokumentoitiin kirjallisiksi muistioiksi.
Lisäksi WhatsApp -viestittelystä muodostui merkittävä yhteydenpitokanava. Tapaamisissa ideoitin ja
aikataulutettiin projektia. Kevään aikana esittelimme työryhmälle työhömmе liittyvää viitekehystä,
varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja laatutähti- työmenetelmää. Tähän käytetty keskustelu-
aika jäi kuitenkin varsin lyhyeksi. Haasteelliseksi työskentelyn teki lähinnä kymmenhenkisen työryh-
män aikataulujen yhteensovittaminen. Lisäksi vastuualueiden päällekkäisyys sekä toisaalta jakamat-
tomuus aiheuttivat epävarmuutta toimintaan. Leiriohjaajien ryhmäytyminen ja yhtenäinen toiminta-
linja kuitenkin toteutuivat vastuullisesti leirin lähestyessä ja sen aikana.

Johtopäätöksemme ovat siirrettävissä vastaavanlaisiin projekteihin, joissa teoreettisena lähtökohtana
ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja laatutähti kehittämisen työvälineenä. Toisaalta pro-
jektit edellyttävät aina luovuutta ja tekijöiden näkemykset tuottavat aina yksilöllisiä toteutuksia ja
tulintoja. Laaja-alaisen osaamisen viisi osa-alueella näkyy MLL:n lapsia, nuoria ja perheitä tukevassa
toiminnassa. Opinnäytetyömme auttaa MLL:n toimintaa suunnittelevia toteuttamaan tavoitteellista
pedagogista ohjausta, jolloin kaikki oppimisen osa-alueet tulee huomioitua suunnittelussa. Opinnäy-
tetyömme tuloksia MLL voi hyödyntää toiminnassaan, jossa eheytetty pedagoginen toiminta muo-
dostaa kokonaisuuden ja jatkumon. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet soveltuvat siten esimer-

kiksi perhekahviloiden, vertais- ja perheryhmien sekä kerhotoiminnan suunnitteluun. Oppimisen alueita voidaan hyödyntää erilaisten teemojen äärelle kokoontumisen suunnittelussa, jolloin kaikki osa-alueet tulee huomioitua ja samalla toiminta monipuolistuu. Opinnäytetyömme on myös toimeksiantajamme MLL:n hyödynnettävissä koulutus- ja julkaisumateriaalina.

Tekemämme opinnäytetyö voisi toimia pohjana tutkimukselle, jossa varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueita käytetään kolmannen sektorin toiminnassa vuosikellon tyyppisenä suunnitteluna. Tämän tyyppinen tutkimus edesauttaisi edelleen kolmannen sektorin toimijoita sisäistämään konkreettisesti oppimisen alueiden sisältöjä ja tavoitteita. Myös erilaisten oppimisympäristöjen ja pedagogisten työskentelytapojen monipuolistaminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti kolmannen sektorin toiminnassa olisi kiinnostava jatkotutkimusaihe.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvatut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkuksena esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Jatkotutkimuksen kohderyhmänä voisi siten olla esi- ja peruskouluikäiset. Tämän ikäisten osallistuttaminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin mahdollistaisi myös pitkäkestoisemman tutkimuksen.

Sosionomin (AMK) näkökulmasta leiritoiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin yhdistäminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja laatutähteen, vahvistivat ammattitaitoamme. Asiantuntijuutemme kehittyi koko opinnäytetyöprosessin aikana. Meille opinnäytetyöntekijöille MLL:n Lapset ensin -kesäleiri antoi mahdollisuuden laajentaa ja syventää oppimistamme projektisuunnittelun ja tutkimuksen eri osa-alueilla. Opinnäytetyön eri vaiheet vahvistivat kykyämme hankkia ja analysoida luotettavia tieteellisiä lähteitä ja johdatteli meidät vuorovaikutukselliseen pohdintaan sekä keskenämme että opinnäytetyöprojektiin osallistuvien kesken.

Työmme kautta tietämyksemme laajeni lasten kehityksestä, kasvusta ja oppimisen tukemisesta. Varhaiskasvatuksen opinnot sisältyvät tutkintoomme ja ne antavat meille lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Opinnäytetyömme perustuu elokuussa 2017 käyttöön otettuun varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Työmme kautta olemme saaneet tutustua kattavasti tähän varhaiskasvatusta velvoittavaan asiakirjaan, jonka myötä varhaiskasvatuksen laatua voidaan kehittää entistä myönteisempään suuntaan. Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut tietoisuuttamme ja lisännyt ammattitaitoamme uudesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja sen käytettävyydestä työkentällä. Lisäksi työllämme on uutuusarvoa.

Opinnäytetyömme toteutuksen kannalta merkittävää oli yhteinen työskentelytapamme. Kirjoitimme raportti osuutta pääosin yhdessä, jolloin fyysinen läsnäolo mahdollisti työhömmme liittyvien ilmiöiden monelta suunnalta tarkastelevan keskustelun. Lisäksi refleктоivilla keskusteluillamme oli suuri positiivinen merkitys tekstiä tuottaessa. Keskinäinen vuorovaikutuksemme oli avointa sekä kannustavaa ja usein ymmärsimme toisiamme jo puolesta virkkeestä. Keskinäinen toimintamme oli johdonmukaista ja tavoitteellista. Alussa asettamamme tavoite ystävyyden säilymisestä opinnäytetyön jälkeenkin toteutui. Koimme tekemämme työn motivoivaksi, ajankohtaiseksi ja arvokkaaksi. Työskentelymme etenemisen kannalta merkittävää oli ohjaavalta opettajaltamme Anne Waldénilta saatu oikea-aikainen, kannustava ja motivoiva palaute.

Kiitämme MLL:n Järvi-Suomen piirin koordinaattori Krista Sutista. Haluamme kiittää hyvästä yhteistyöstä myös Savonia-ammattikorkeakoulun SS16KM -ryhmän sosionomiopiskelijoita Tanja Juvosta, Laura Muonaa, Maria Mäntylää, Viljami Saloa, Reetta Sjöstrandia, Jaana Suoniemeä ja Terhi Tuhkasta.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHONEN, Liisa 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- BANKS, Sarah 2006. Ethics and Values in Social Work. Basingstoke: Plgrave MacMillan.
- HECKMAN, James J. 2011. The Economics of Inequality. The Value of Early Childhood Education. AMERICAN EDUCATOR. Spring 2011, 31–47. [Viitattu 2017-09-10.] Saatavissa: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ920516.pdf>
- HEIKKINEN, Katri 2017-05-08. Lapsityönohjaaja. [Haastattelu] Kuopio: Evankelisluterilainen seurakunta. Kallaveden seurakunta.
- HEINONEN, Hanna ja KUIKKA, Maarit 2013. Lapsen oikeuksien toteutuminen nyky-yhteiskunnassa. Julkaisussa: MARJANEN, Päivi, MARTTILA, Marjaana ja VARSA, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 197–227.
- HELIN, Elisa 2017-02-10. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja pedagogiikka varhaiskasvatuksessa [luento]. Kuopio: Aluehallintovirasto ja Opetushallitus.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- HUTTUNEN, Pirjo, RUHANEN, Heli-Marketta ja TALVENSAARI, Minna 2014. "...ettei siihen vain tule tukkimiehenpäitä." Lapsen luontosuhteen vahvistaminen elämyksellisellä metsäleirillä. Iisalmi: Savonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2017-02-18.] Saatavissa: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79116/Huttunen_Pirjo%20Ruhanen_Heli-Marketta%20Talvensaari_Minna.pdf?sequence=1
- IHALAINEN, Jarmo ja KETTUNEN, Terttu 2016. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- IIVONEN, Esa 2016. Yhdenvertaisuus on ihmisoikeus [verkkojulkaisu]. Lapsemme-lehti 4-2016. [Viitattu 2017-07-05.] Saatavissa: <http://www.mll.fi/julkaisut/lapsemme-lehti/juttunostot/lapsemme-4-2106/yhdenvertaisuus-on-ihmisoikeus/>
- INNOKYLÄ 2017a. Ehkäisevän päihdetyön laatutähti. Laadukas päihdetyö tuottaa tuloksia [verkkojulkaisu]. Suomen Kuntaliitto, SOSTE, Terveystien ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2017-06-24.] Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/documents/5038107/bf148353-54bc-4f09-a188-332fb60d2e84>
- INNOKYLÄ 2017b. SWOT [verkkodokumentti]. Suomen Kuntaliitto, SOSTE, Terveystien ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/web/malli111751>
- JUUJÄRVI, Soile, MYYRY, Liisa ja PESSO, Kaija 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- JÄRVINEN, Kirsi ja MIKKOLA, Petteri, 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.
- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2014. Tutkimusstrategiat [verkkojulkaisu]. Menetelmäpolkuja humanisteille. [Viitattu 2017-08-24.] Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat>
- KALLUNKI, Elisa 2017. Kasvokkain: Arvotutkijan mielestä viime päivinä ei ole oikeasti keskusteltu arvoista – "Arvot ovat poliittisen retoriikan pelinappuloita" [verkkojulkaisu]. Yle. [Viitattu 2017-06-18.] Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9675243>
- KANANEN, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

KARILA, Kirsti 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus [verkkojulkaisu]. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6. [Viitattu 2017-08-09.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

KARILA, Kirsti, KOSONEN, Tuomas ja JÄRVENKALLAS, Satu 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 [verkkojulkaisu]. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. [Viitattu 2017-09-17]. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>

KETOLA, Tapani 2002. Leirituuli. Käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Helsinki: Lasten Keskus.

KIVELÄ, Ari 2010. Toiminta – elämys – sivistys. Julkaisussa: LATOMAA, Timo ja KARPPINEN, Seppo J.A. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 36–57.

KNUUTINEN, Matleena 2009. Lomaa, leirejä... ja mitä muuta? Tarkastelussa identiteettityön representaatio Parasta Lapsille -järjestön toiminnassa. Tampere: Tampereen Yliopiston sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2017-02-21.] Saatavissa: <http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81209/gradu04012.pdf?sequence=1>

KOKKONEN, Terhi ja PELTONEN, Essi 2015. "Kunpa pysyisimme aina yhtä läheisinä ja voisimme puhua kaikesta" Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen sekä vanhemman kasvatustietoisuuden tukeminen osallistavien menetelmin. Iisalmi: Savonia ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2017-02-18.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/94031/terhi_kokkonen_essi_peltonen.pdf..pdf?sequence=1

KONTTINEN, Esa s.a. Kolmas sektori [verkkojulkaisu]. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 2017-04-01.] Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS JA KIELIKONE OY, 2017. Kielitoimiston sanakirja [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2017-03-02.] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

KUOPION KAUPUNKI 2013. Palvelu- ja hankintaohjelma. Kuopion kaupungin palvelu- ja hankintalinjaukset 2013–2020. [verkkojulkaisu]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2017-03-02.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7505875/Kuopion+kaupungin+palvelu-+ja+hankintalinjaukset+2013-2020.pdf/af3e5c9e-fc61-4f46-a2da-bfda7f0cd8d1>

KUNTALAKI. L 10.4.2015/410. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-07-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410#a410-2015>

LAAKSO, Jarmo 2017. Sompala. Täyspainoiseen uusiutumiseen [verkkosivu]. Sompala-Seura Ry. Sompala esite. [viitattu 2017-11-17.] Saatavissa: <http://sompala.fi/>

LASTENSUOJELULAKI. L 13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-07-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4>

LEPPIMAN, Anu 2010. Arjen elämyksiä. Leiri- ja elämyspohjainen Arkipäivät-perhepalvelu sosiaalisen kokemuksen tuottajana. Rovaniemi: Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

MLL s.a. MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 2017-02-04.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/>

MLL 2014. MLL:n Suunta 2024. Lapset ensin. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

MLL 2017a. Kaveritoiminta [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 2017-03-28.] Saatavissa: <https://jarvi-suomenpiiri.mll.fi/perheille/kaveriksi-mulle-toiminta/>

MLL 2017b. Tietoa MLL:n Järvi-Suomen piiristä [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Järvi-Suomen piiri. [Viitattu 2017-08-24.] Saatavissa: <https://jarvi-suomenpiiri.mll.fi/tietoa-piirista/>

MLL 2017c. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kolmivuotissuunnitelma 2018–2020 [verkkojulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliiton liittokokous 10.–11.6.2017. [Viitattu 2017-06-16.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/@Bin/32400406/MLL+KOLMIVUOTISSUUNNITELMA+2018+-2020.pdf>

MLL 2017d. Tukihenkilötoiminta [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Järvi-Suomen piiri. [Viitattu 2017-10-24.] Saatavissa: <https://jarvi-suomenpiiri.mll.fi/tule-mukaan/toimintamahdollisuu-det-vapaaehto/tukihenkilotoiminta/>

MLL 2017e. Media varhaiskasvatuksessa. Tukea tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. 2.painos. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

NANOUCHE, Mervi 2017-05-09. Lastenhoitaja. [Haastattelu] Kuopio: Kuopion yliopistollinen keskus-sairaala.

OPETUSHALLITUS s.a. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys [verkkodokumentti]. [Viitattu 2017-08-27.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/180571_Varhaiskasvatuksen_pedagoginen_toiminta.pdf

OPETUSHALLITUS 2016a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 [verkkojulkaisu]. Määräykset ja ohjeet 2016:17. [Viitattu 2017-01-20]. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

OPETUSHALLITUS 2016b. Virallinen lausuntokierros 2016 [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2017-06-15]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/180039_Tiivistelmat_lausunnoista.pdf

OPETUSHALLITUS 2017a. Uudistuvat varhaiskasvatussuunnitelmat [verkkojulkaisu]. Kevään 2017 koulutusmateriaalit. [Viitattu 2017-06-15]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/183036_2.5.2017_Osa_1.pdf

OPETUSHALLITUS 2017b. Laaja-alainen osaaminen [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2017-09-30]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/183371_vasu_visualisointi_2.PNG

PARIKKA-NIHTI, Mari ja SUOMELA, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus

PERTTULA, Juha 2007. Elämysten merkitys ihmiselämässä. Julkaisussa: Karppinen, Seppo ja Latomaa, Timo (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 53–74.

PERUSOPETUSLAKI. L 21.8.1998/628. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-07-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

POHJOIS-SAVO 2019, 2017-02-06 [verkkojulkaisu]. STM. Tiivistelmä. [Viitattu 2017-08-27.] Saatavissa: http://stm.fi/documents/1271139/4347880/pohjois_savo_tiivistelma.pdf/5f65e295-dbd2-44e8-bf55-5e59d4175f89

POLVINEN, Kirsi, PIHLAJAMAA, Jussi ja BERG, Pekka 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille [verkkojulkaisu]. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Sitra ja Kansallinen hyvinvointiverkosto. [Viitattu 2017-08-15.] Saatavissa: https://media.sitra.fi/2017/02/27174148/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille-2.pdf

PUOLIMATKA, Tapio 2011. kasvatus, arvot ja tunteet. 2. painos. Suunta-kirjat. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

RAIVIO, Helka ja KARJALAINEN, Jarno 2013. Osallisuus ei ole keino eikä väline, palvelut ovat! Julkaisussa: ERA, Taina. (toim.) Osallisuus - oikeutta vai pakkoa? [verkkojulkaisu]. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [Viitattu 2017-07-05.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

RAUNIO, Kyösti 2011. Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Julkaisussa: PEHKONEN, Aini ja VÄÄNÄNEN-FOMIN, Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 117-138.

ROBSON, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

ROUVINEN-WILENIUS, Päivi 2016-02-22. Järjestötyön arvo syntyy inhimillisestä merkityksestä [verkkojulkaisu]. SOSTEblogi. [Viitattu 2017-06-18.] Saatavissa: <https://www.soste.fi/ajankohtaista/sosteblogi/hyvinvointitalous/jarjestotyön-arvo-syntyy-inhimillisestä-merkityksestä.html>

SILJANDER, Pauli 2014. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

SOIKKELI, Markku ja WARSELL, Leena 2013. Laatutähteä kiertämässä [verkkokirja]. THL. [Viitattu 2017-03-11.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104420/KID2013_021_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1

SOSIAALIHUOLTOLAKI. L 30.12.2014 1301/2014. [Viitattu 2017-07-04.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ s.a. Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita [verkkojulkaisu]. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman yleisesite. [Viitattu 2017-09-15.] Saatavissa: <http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba>

SOSTE 2017. Järjestöjen yhteinen kannanotto: Järjestöjen auttamistyön edellytykset turvattava sote-uudistuksessa [verkkodokumentti]. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry 2017 [Viitattu 2017-09-15.] Saatavissa: <https://www.soste.fi/ajankohtaista/jarjestöjen-yhteinen-kannanotto-jarjestöjen-auttamistyön-edellytykset-turvattava-sote-uudistuksessa.html>

SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-07-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

SÄÄKSLAHTI, Arja 2015. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

TALENTIA 2017. Arki, arvot ja etiikka [verkkojulkaisu]. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. [Viitattu: 2017-02-26.] Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

TERHART, Ewald 1994. Unterricht. Julkaisussa: LENZEN, Dieter (toim.) Erziehungswissenschaft: Ein Grundkurs. Hampuri: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 133–158.

THL 2013. Mikä on laatutähti? [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-03-11.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/paihdestrategiat/ehkaisevan-paihde-työn-laatu/laatutahden-kayttoohjeet/mika-on-laatutähti->

THL 2017a. Matalan kynnyksen palvelut [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2017-04-05.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/matalan-kynnyksen-palvelut>

THL 2017b. Osallisuus [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-07-04.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointojaterveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

TOIVAKKA, Sari ja MAASOLA, Miina 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Taito-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.

VARHAISKASVATUSLAKI. L 19.1.1973/36. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-07-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&s%20earch%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki>

VARHAISKASVATUSLAKI. L 8.5.2015/580. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-06-14.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

VILKKA, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

VIRTUAALI AMMATTIKORKEAKOULU 2006. Monimuotoinen / toiminnallinen opinnäytetyö [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2017-03-30.] Saatavissa: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>

VÄYRYNEN, Kari 2010. Elämyksestä elämysyhteiskuntaan -käsitehistoriaa ja kritiikin lähtökohtia. Julkaisussa: LATOMAA, Timo ja KARPPINEN, Seppo J.A. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 20- 35.

WALDÉN, Anne 2017. Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka [verkkoaineisto]. Sijainti: Kuopio: Savonia-ammattikorkeakoulun Moodle [verkko-oppimisympäristö]. SSONT10 Opinnäytetyön suunnittelu -kurssi.

WORLD VISION INTERNATIONAL, 2017. Child Participation [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2017-07-06.] Saatavissa: <http://www.wvi.org/child-participation>

YHDENVERTAISUUSLAKI. L 30.12.2014 /1325. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-07-05.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

YK: N LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS. A 60/1991. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-06-16.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060#idp432047680>

LIITE 1: WEBROPOL -KYSELY

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Järvi-Suomen piiri

Lapset ensin -kesäleiri

9.–11.6.2017 Sompalan leirikeskuksessa Vesannolla

Taustatiedot

1. Olen

☐ Tyttö

☐ Poika

2. Ikäni on

_____ vuotta

3. Tulen leirille

☐ yksin

☐ aikuisen kanssa

☐ en vielä tiedä

4. Olen aikaisemmin ollut leirillä

☐ kyllä

☐ en

5. Olen tutustunut Sompalan leirikeskuksen nettisivuihin

☐ kyllä

☐ en

Toiveita leirin ohjelmasta

6. Valitse viisi sinua eniten kiinnostavaa leiriohjelmaa

- ☐ Jalkapallo
- ☐ Kädentaidot -kankaanpainanta
- ☐ Kiviaskartelu
- ☐ Metsäinen rastirata
- ☐ Musiikkiin liittyvä toiminta
- ☐ Uiminen
- ☐ Ulkopelit
- ☐ Saunominen
- ☐ Askartelu
- ☐ Nuotioilta
- ☐ Pallopelit
- ☐ Tutustumisleikki
- ☐ Satutelta
- ☐ Leiriolympialaiset
- ☐ Lettipaja
- ☐ Jokin muu, mikä?

7. Kerro, millaisia muita toiveita sinulla on leirin suhteen

8. Tähän voit kirjoittaa mieleesi tulevia kysymyksiä ja ajatuksia, jotka koskevat leiriä

Kiitos sinulle vastauksistasi!

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Teemahaastattelun runko Mervi Kurru ja Sannamari Mäkelä SS15KM / 4.5.2017

Haastattelun tutkimuskysymys:

Lapsille suunnatun leirin suunnittelu ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käyttäminen ja hyödyntäminen suunnittelutyössä.

Haastattelun teemat

1. Leiriohjelman rungon rakentuminen. Suunnittelu, leiripohja, leirin aikataulut
2. Leirin sisällön suunnittelun lähtökohdat -pedagoginen suunnittelu
3. Varhaiskasvatussuunnitelman tuntemus/käyttäminen leirin suunnittelussa
4. Osallisuuden ja elämyksellisyyden toteutuminen leireillä
5. Leirin turvallisuus

LIITE 3: HAVAINNOINTILOMAKE

Havainnointikaavake Lapset ensin-kesäleiri		
Oppimisen osa-alue	Missä leirin toiminnassa toteutui?	Miten näkyi leirillä?
Kielten rikas maailma	satuhieronta, leiritarina	
Ilmaisun monet muodot	Fimo-massa-askartelut, nimikortit, kankaanpainanta	

Oppimisen osa-alue	Missä leirin toiminnassa toteutui?	Miten näkyi leirillä?
Minä ja meidän yhteisömme	ryhmytymisleikit, yhteiset leirisäännöt	
Tutkin ja toimin ympäristössäni	metsärastirata, leiriympäristössä toimiminen	
Kasvan, liikun, kehityn	leiriolympialaiset ym. liikuntaosuudet, uiminen	

LIITE 4: LEIRIOHJELMA

LAPSET ENSIN -KESÄLEIRI, LEIRIOHJELMA, ohjaajien versio.
Vastuut punaisella, tarvikkeet sinisellä.

PERJANTAI 9.6.2017

- klo 10 **Lähtö leirille** Kuopiosta MLL:n vapaaehtoiskeskukselta. Ohjaajat paikalle klo 9.30.
- klo 11.30 -12 **Leiriläisten saapuminen Sompalaan Vesannolle**
 Tervetuloa leirille (non-stop). **MLL-työntekijät.**
Lounas liukuvasti.
 Majoittuminen ohjatusti. **MLL:n työntekijät & omat ryhmät.**
 Lipun nosto. **MLL:n työntekijät.**
- klo 13 **Tutustumis- / ryhmäytymisohjelmaa** (kesto 2 tuntia)
 Ohjaajien esittelyt. (Terhi ja Jaana tulevat noin klo 15.00)
 Leiriläisten esittäytyminen. **Laura, Maria, Tanja leirimaskotti lapsille esittelyhetkeen.**
 Ryhmäjaot vastuuajuisen mukaan. Värikoodit ryhmille perusväreillä. **MLL-työntekijät.**
 Nimilaput / ryhmien nimet lapset osallistetaan keksimään. **Mervi & Sannamari.**
Väripaperit, laminointikoneet ja laminointitaskut.
 Leirin turvallisuusohjeistus, turvakävely, merkataan **värinarulla. Tanja ja Laura**
 Leirisäännöt tehdään leiriläiset osallistaen, kädenjälki ja puu. **Mervi & Sannamari. Paperia, saksia, kyniä, tusseja, paperiliimaa, sinitarraa, maalarinteippiä.**
- klo 14.30 **Välipala**
 Vapaa-aikaa
 Satutuokio kaikille jotka haluavat tulla. **Tanja, Reetta, satukirjat MLL.**
 Vapaata ohjelmaa. **Maria, Laura, Krista ja Marjo keppihevost, jalkapallo ym.**
Mervi, Sannamari ja Viljami tauolla
- klo 15.30 **Myöhemmin tulleiden ohjaajien esittelyt**
Ryhmäytymisleikkejä 2-3
 Nimileikki, pienryhmissä. **Tanja, Laura, Maria.**
 Ystävyys verkko/lankakerä leikki. Tässä leikissä kaikki. **Terhi, Tanja. Matonkude- / lankakerät.**
 Leirilippu. **Reetta, Laura ja Maria Lakana 150 x 200 cm, värit ja kangastussit.**
 Sauna lämpenemään. **Sompala hoitaa.**
- klo 17 **Päivällinen**
 klo 18 **Vapaa-aikaa**
 Kevyitä ulkopelejä, isot saippuakuplat. Oleilua, vapaaehtoista osallistumista.
Laura, Maria, Mervi ja Sannamari.
 Saunomismahdollisuus porrastetusti, uiminen. **Kaikki uinninvalvojana oman ryhmän mukaan**
Terhi, Reetta ja Jaana vievät rastit seuraavan aamun luontoseikkailua varten.
- klo 20 **Iltapala ja -tuokio**
 Padlet-seinä koko leirin ajan. Kuvaohjauksen mukaan kartonkien värit. Hymynaamoilla arviointi.
Viljami, Terhi, Jaana.
 Joku ohjattu juttu. **Krista.**
 Satuhieronta SS16KM. **Terhi ja Jaana päävastuussa, kaikki aikuiset ovat hieromassa lapsia.**
Laura, Maria Reetta ja Tanja tauolla
 Sisaruspiiri ja ilmapallo-leikki. **Marjo / MLL.**
- klo 21 **Lipunlasku**
 klo 22 **Hiljaisuus**
 Ohjaajien päiväpalaveri. **MLL:n työntekijät.**

LAUANTAI 10.6.2017

klo 7.30 **Herätys ja aamutoimet** Huoneittain.

klo 8-9 **Aamupala**

klo 9 **Lipunnosto** MLL:n työntekijät

Ohjelmaa ulkona

Jokainen oman ryhmän kanssa luontoseikkailu + lautta saareen, tunnistustehtäviä. Maria, Terhi, Jaana, Reetta ja Viljami "Aarre", johon muumi-tikkarit, pelastusliivit lautalle Sompalasta.

Aikuisille omaa ohjelmaa: Aikuisuuden metsärastit. MLL:n työntekijät.

Varasuunnitelma: Jos sataa vettä ja ukkostaa, sisäpelejä, lautapelejä, ym.

klo 11

Lounas

klo 12

Ohjattua toimintaa eri pisteillä sisällä

Askartelua: Fimo-massasta avaimenperät / korut. Mervi & Sannamari.

Fimo-massaa eri värejä 15 pakettia, korupiikit, avainrenksut, mustaa korunauhaa, lisäksi leivinpaperia ja pieniä muovisia kaulimia, työskentelyalustat ja muotoilutikkuja.

Leirikassit, kankaan kuviointi. Tanja, Jaana, Reetta.

Kangaskasseja, -tusseja ja -värejä, valmiita leimoja. Suojaliinat pöydille ja suojapaperia kassin sisälle.

Kauneudenhoitopiste / lettipaja. Laura, Krista.

Kynsilakkoja esim. 5 eri väriä, yksi kirkas, kynsitarroja, ohuita värittömiä pieniä muovilenkkejä väh.50 kpl, pinnejä.

Paperilennokit. Viljami ja Terhi. Paperilennokkirjoja.

Maria tauolla

klo 14

Välipala + vapaata oleilua

Leiritarina. Osallistava tarinan kerronta, tarina alkaa: Eräänä kauniina lauantaiaamuna Sompalan leirillä....Viljami ja Tanja, Krista ja Marjo. Paperia ja kyniä.

tauolla osa: Mervi, Sannamari, Reetta, Terhi, Laura tai Jaana

klo 15

Leiriolympialaiset. Kierretään ryhmittäin. Viljami ja Laura organisoii, muut auttavat toteutuksessa.

- Keihäänheitto tulitikulla. Tulitikut
- Pallon kuljetus eri tavoin. Erikokoisia palloja, pehmeitä ja kovia.
- Veden kускаamista ämpäristä pikkusankoon erilaisilla välineillä. Yksi iso saavi esim. 50 litraa, pikkusankoja n. 5kpl, sekä välineet, joilla kuskataan, esim. hiekkamuotteja/pikkulapioita.
- Pingispallon kuljettaminen lusikalla. Lusikat 10kpl, pingispallot, 6kpl.
- Sukkahousuista tehty hämähäkinseitti, jonka läpi pujotellaan. Nylonsukkahousuja noin 20 kpl.
- Slack line -tasapainoiluliina.

klo 17

Päivällinen

SAUNA LÄMPIÄMÄSSÄ

klo 18

Savusauna & Uinti 18- 19 tytöt ja 19-20 pojat. Maria, Laura ja Viljami uinninvalvonta

klo 20

Yhteinen iltanuotio + ohjelma

- Makkaran paisto. Makkaraa, kasvismakkaraa, sinappia, ketsuppia, talouspaperia, makkaratikut Sompalasta
- Vahtokarkit. Sompalasta.
- Leiritarina luetaan nuotiolla. Jaana, Reetta, Terhi & Viljami.
- Fimo-massatöiden jako. Mervi ja Sannamari.
- Leirinuotiolauluja. Marjo.
- Varalla, jos on aikaa, Kaksi jalkaa, kolme kättä kilpailu Tanja, Laura, Maria.

klo 21

Satuhieronta. Kaikki, Terhi ja Jaana päävastuu.

Lipunlasku. MLL:n työntekijät.

klo 22

Hiljaisuus

Ohjaajien päiväpalaveri. MLL:n työntekijät.

SUNNUNTAI 11.6.2017

- klo 7.30 **Herätys ja aamutoimet** huoneittain.
- klo 8 **Aamupala ja leiripalaute**
 Lipunnosto. **MLL:n** työntekijät
 Aikuisille palautelomakkeet. **Laura ja Maria.**
 Lapset laittavat "hymynaamakortit" padlet-seinälle. **Jaana, Viljami, Terhi. Kuvakortit.**
Tauolla Mervi, Sannamari, Tanja ja Reetta Huoneiden siivoilu ja pakkaaminen **huoneittain.**
- klo 9 **Loppuohjelmaa**
YLLÄTYSOHJELMA OSALLISTUJILLE! Taikuri Puijon Paroni.
Tauolla Viljami, Maria, Terhi ja Jaana
- klo 11 **Lounas**
 klo 12 **"Heippahetki"**
 Palautelomake lapsilta. **Mervi ja Sannamari.**
 Kiitokset leiriläisille. **Kaikki ohjaajat. Leiridiplomit,** jokaiselle yksilöllinen "leirin kalamies" jne...
Reetta, Jaana, Terhi nimikkeet ja leiriläisten nimet kirjoitetaan leirin päätteeksi, jokainen ohjaaja
voisi miettiä omille ryhmäläisilleen osuvat nimikkeet.
 Kaikki ohjaajat yhdessä jakamassa, "vastuuaikuinen" luovuttaa diplomin
 Lipunlasku. **MLL:n työntekijät.**
- klo 12.30 **Bussiin ja kotia kohti.**
- Ohjaajien loppupalaveri Kuopiossa, kaikki osallistuvat. Marjo Lyncillä.**

LIITE 5: PEDAGOGINEN SUUNNITTELU

LEIRISÄÄNNÖT

Lapset ensin -kesäleiri 9. - 11.6.2017.

Ohjaajat: Mervi Kurru ja Sannamari Mäkelä

Leiritöiminnön aihe: Leirisäännöt

Tavoitteet: Tavoitteena on tukea lasten ryhmäytymistä, jolla tarkoitetaan ryhmän kehitysprosessia. Leirin yhteiset säännöt tukevat ryhmäytymistä ja yhteishenkeä heti leirin alusta lähtien. Yhteisten sääntöjen muodostaminen on myös lasten osallisuuden huomioimista. Lapset sitoutuvat sääntöihin, kun he ovat saaneet olla itse luomassa niitä. Lapsi saa kokemuksen yhteisten sääntöjen muodostamisesta ja sitoutumisesta niihin.

Ohjaajien tavoitteena on kehittää pedagogisen toiminnan suunnittelu-, toteutus- ja arviointitaitoja sekä reflektoida omaa toimintaa.

Menetelmät: Sanallinen ja kuvallinen ilmaisu. Toiminnan tavoitteet liittyvät Varhaiskasvatuksen perusteiden minä ja meidän yhteisömmä, kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot ja tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueisiin. Lapset keskusteleval pienryhmissä aikuisen johdolla leirin yhteisistä säännöistä. Näistä ryhmässä keskustelluista säännöistä kootaan yhteisesti valitut leirisäännöt. Ne kirjoitetaan ruskeasta kartongista leikattuun puunrunkoon.

Lapsi piirtää oman käteensä vihreään paperiin ja leikkaa sen irti ääri viivoja pitkin. Käden jäljet kuvastavat puun lehtiä. Tämän jälkeen lapsi allekirjoittaa oman nimen lehteensä ja sitoutuu näin leirin sääntöihin. Lopuksi lehdet asetetaan puun rungon oksiin.

Orientointi ja motivointi: Yhteiset säännöt ovat kaikkien turvallisuuden vuoksi. Lapset pääsevät heti leirin alussa luontaiseen vuorovaikutukseen toistensa kanssa, aikuisten ohjauksessa.

Tila ja ryhmittely: Työskentely tapahtuu Sompalan ruokasalin aulassa. Tila on suuri ja siellä on ryhmätyöskentelyyn soveltuvat suuret pöydät. Lasten jako ryhmiin on tapahtunut juuri ennen tätä toimintaa.

Toiminnan konkreettinen kuvaus, vaiheet ja ajankäyttö:

- Alkutilanne: ryhmiin jakautuminen (n. 5min)
- Leirisäännöt ryhmittäin. Lapset keskusteleval aikuisten johdolla leirien säännöistä ja kirjaaval ylös oman ryhmän ehdotukset. (n. 10 min)
- Sääntöjen purku yhdessä. (n. 10 min)
- Yhteisesti valittujen sääntöjen kirjaaminen puun runkoon (n. 15 min)
- Lehtien leikkaaminen ja lasten sekä aikuisten allekirjoitukset. Lehtien kiinnittäminen puuhun. (n. 10 min)

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt: Vihreä, ruskea ja valkoinen paperi. Sakset, kyniä ja tusseja. Maalarinteippi, sinitarra ja nastat.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus): Toiminnassa on huomioitava, etteivät kaikki lapset välttämättä jostain syystä halua osallistua. Lapsi voi tuolloin seurata tilannetta sivusta tai häntä kannustetaan osallistumaan toimintaan avustajana.

Etukäteisarviointi: Uskomme, että lapset innostuvat leirisääntöjen suunnittelusta ja ryhmäytymistä syntyy jo leiritöiminnän alussa. Ohjaajina pyrimme kannustamaan lapsia ilmaisuun ja jokaisen lapsen sääntöehdotuksen arvostaminen tulee näkyä ohjaajien eleissä, ilmeissä ja sanoissa.

PEDAGOGINEN OHJAUS FIMO-MASSA MUOTOILU

Lapset ensin -kesäleiri 9. - 11.6.2017.

Ohjaajat: Mervi Kurru ja Sannamari Mäkelä

Leiritöiminnön aihe: Fimo-massa muotoilu

Tavoitteet: Tavoitteena on tukea lasten kykyä taiteelliseen ilmaisuun, jolloin mielikuvat siirtyvät muotoilun keinoin konkreettiseksi työksi. Toiminnan tavoitteet liittyvät Varhaiskasvatuksen perusteiden kielten rikas maa- ilma ja ilmaisun monet muodot -oppimisen alueisiin. Tavoitteena on, että lapsi saa mahdollisuuden nauttia kädentaidoistaan ja saada esteettisiä elämyksiä omasta työskentelystään. Lapsi harjoittelee kolmiulotteista muotoilua, työotteita ja samalla hieno- ja karkeamotorisia taitoja. Lapsi oppii nimeämään työskentelyssä käytettävää välineistöä.

Ohjaajien tavoitteena on kehittää pedagogisen toiminnan suunnittelu-, toteutus- ja arviointitaitoja sekä reflektoida omaa toimintaa.

Menetelmät: Sanallinen ja kuvallinen ilmaisu. Kädentaitojen harjoittelu materiaaliin ja työvälineisiin tutustumalla. Oman ja toisten tekemien töiden tarkastelu ja tulkinta sekä lasten kerronnallisuuden tukeminen avoimin kysymyksin.

Orientointi ja motivointi: Toiminta hetken alussa lapsille esitellään Fimo-massa ja käytettävät välineet.

Tila ja ryhmittely: Työskentely tapahtuu Sompalan ryhmätyötilassa. Tilassa on keittiö sekä kädentaidot mahdollistavat suuret pöydät. Keittiön uunissa voimme paistaa lasten muotoilemat työt. Lasten jako ryhmiin tapahtuu leirin ensimmäisenä päivänä ja toiminnot tapahtuvat näissä pienryhmissä.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö:

- Alkutilanne (n. 10 min)
- Töiden muotoilu (n. 20 min)
- Töiden asettelu uunipellille paistamista varten ja jälkien siistiminen (n. 5 min)
- Ohjaajat huolehtivat valmiiden töiden paistamisesta.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä:

Alkutilanne ja muotoilu -vaihe: pöytätasolla on suojaliinat ja massat sekä työvälineet valmiina odottamassa. Kerrotaan lapsille, että he voivat muotoilla joko avaimenperän tai kaulakorun. Johdattelemme lapsia ensin miettimään, millaisen työn lapsi haluaa tehdä. Lapsille näytetään, miten massaa voidaan työstää, esimerkiksi kaulimalla, muotoilemalla käsin, muottien avulla tai muotoilutyövälineitä hyväksi käyttäen. Kannustetaan lapsia miettimään esimerkiksi värien yhdistelmiä ja työn pintarakennetta. Ohjaajat huolehtivat, että jokaisen lapsen työssä on ns. korupiikki, johon avaimenperän mekanismi tai nauha kiinnitetään.

Ohjauksen yhteydessä lasta pyydetään kertomaan, mitä hän muotoilee. Kun lapsi on omasta mielestään tyytyväinen työhönsä, hän asettelee sen leivinpaperin päälle uunipellille ja kirjoittaa nimen työn viereen.

Lopetusvaiheessa lapset siistivät oman työpisteensä seuraavaa ryhmää varten. Kiitämme lapsia osallistumisesta. Paistamisen ja jäähtymisen jälkeen lapset kiinnittävät työhön vielä avainrenkaan tai kaulanauhan. Valmiit työt jaetaan lapsille leirin iltanuotiolla ja jokainen saa halutessaan kertoa omasta työstään.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt: Käytössä Fimo-massat, työstövälineet sekä suojaliinat, uuni ja leivinpaperit. Lisäksi korupiikit, avaimenperä mekanismi ja korunauhat.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus): Toiminnassa on huomioitava, etteivät kaikki lapset välttämättä jostain syystä halua osallistua. Lapsi voi tuolloin osallistua muuhun leiritöimintaan, seurata tilannetta sivusta tai häntä kannustetaan osallistumaan toimintaan avustajana. Turvallisuusseikkana on huomioitava kuuma uuni.

Etukäteisarviointi: Uskomme, että lapset innostuvat muovailusta. Jokaisen mahdollisuus valita oman työnsä aihe kannustaa ja innostaa lasta toteuttamaan oman näköisensä työn. Näin lapsi todennäköisesti löytää itselleen mieluisan aiheen, jonka haluaa toteuttaa omaa työhönsä. Pohdimme yhdessä lapsen kanssa myös teknisiä toteutusratkaisuja, jotta työ soveltuu käyttötarkoitukseen. Tämän vuoksi työsuunnitelma saa elää, mikäli lapsilta tulee toteuttamiskelpoisia, spontaaneja ehdotuksia toiminnan aikana.

Ohjaajina pyrimme kannustamaan lapsia tasapuolisesti, kuitenkin pakottamatta tietynlaiseen ilmaisuun. Myös minimalistiset ilmaisun tavat ovat siten hyväksyttäviä. Jokaisen lapsen työn arvostaminen tulee näkyä ohjaajien eleissä, ilmeissä ja sanoissa.

LÄHTEET:

RUSANEN, Sinikka, KUUSELA, Mirva, RINTAKORPI, Kati ja TORKKI, Kaisa 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuva-taiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja.

RUSANEN, Sinikka 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Julkaisussa: RUOKONEN, Inkeri, RUSANEN, Sinikka ja VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

TOIVAKKA, Sari ja MAASOLA, Miina 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITE 6: PALAUTELOMAKE

WÄNNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Järvi-Suomen piiri

Lapset ensin- kesäleiri

1. Minusta oli mukava mennä leirille.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

2. Sain uusia kavereita leiriltä.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

3. Pidin leirin sääntöjä hyvinä.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

4. Leiritilat olivat mukavat.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

5. Ohjaajat kuuntelivat minua, kun minulla oli asiaa.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

6. Ohjaajat auttoivat minua, jos tarvitsin apua.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

7. Sain vaikuttaa mitä leirillä tehdään.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

8. Tulin hyvin toimeen toisten leiriläisten kanssa.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

9. Haluaisin tulla leirille uudestaan.

Kyllä ____

En tiedä ____

Ei ____

10. Mikä oli leirillä parasta?
